

Janika Kaunio

POHJOLAN HIRVEÄN KAUNIS EMÄNTÄ

Kohtaavatko Louhen kuvallinen ja sanallinen tulkinta?

POHJOLAN HIRVEÄN KAUNIS EMÄNTÄ

Kohtaavatko Louhen kuvallinen ja sanallinen tulkinta?

Janika Kaunio
Opinnäytetyö
Syksy 2019
Viestinnän tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Viestinnän tutkinto-ohjelma, visuaalinen suunnittelu

Tekijä: Janika Kaunio

Opinnäytetyön nimi: Pohjolan hirveän kaunis emäntä - Kohtaavatko Louhen kuvallinen ja sanallinen tulkinta?

Työn ohjaaja: Tuukka Uusitalo

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2019

Sivumäärä: 41 + 9 liitesivua

Opinnäytetyön aiheena on Kalevalan myyttinen paha, Louhi, ja hänen hahmostaan tehdyt tulkinnat. Tutkielmassa selvitetään, millaisia Kalevalan kuvaelman pohjalta tehdyt tulkinnat ovat artikkeleissa, kirjallisuudessa ja taiteessa. Kuka ja millainen hahmo Louhi on sisäisesti ja ulkoisesti sekä miten nämä Kalevalassa kuvaillut asiat ilmenevät eepoksen lisäksi muussa kirjallisuudessa ja taiteessa. Edellä mainittujen kysymysten avulla pyritään vastaamaan opinnäytetyön ydinkysymykseen: kohtaavatko nämä eri kuvaustavat?

Osana tutkielmaa on toteutettu kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus, jonka tavoitteena oli selvittää ryhmän kokemus Louhen asemasta, roolista ja eri piirteistä. Kyselytutkimuksessa pyrittiin myös selvittämään, tunnistetaanko Louhi eri taideteoksista.

Tehdyn tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että vaikka tulkinnat ovatkin subjektiivisia ja riippuvaisia tulkitsijan omista kokemuksista ja taustasta, kohtaavat kirjallinen ja kuvallinen tulkinta Louhesta. Kirjalliseen tulkintaan vaikuttavat osin taideteokset, sillä Kalevalaa on tulkittu taiteessa ennen tutkielmassa käytetyn kirjallisuuden ja artikkeleiden kirjoittamista.

Asiasanat: Louhi, Kalevala, naiskuva, hahmotulkinta, kuvataide

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Communication, Option of Visual Communication

---

Author: Janika Kaunio

Title of thesis: The ghastly beautiful lady of the north - do Louhi's visual and written interpretation meet?

Supervisor: Tuukka Uusitalo

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2019 Number of pages: 41 + 9 appendix pages

---

The theme of this thesis is Kalevala's mythic evil, Louhi and how her character is viewed.

The goal is to answer to questions such as how is Louhi interpreted in literature and art and do these views differ from each other.

The materials used in the attempt to find the answer are different written references that handles the portrayal of women in Kalevala and art pieces made of Louhi.

The study used in this thesis is a quantitative and attempts to find an answer to how a mass experiences Louhi's character, position and her role in Kalevala. One aim was also to find out how many recognizes Louhi in different art pieces.

Based on the research and studies it can be said that even though interpretations are always subjective and based on individual's background and experiences, Louhi's written and drawn visual representations do meet. It is possible that the art works done of Kalevala have had an influence on the assumptions made on Louhi's character since the artworks done have been around before the textual references had been written.

Keywords: Louhi, Kalevala, portrayal of women, visual arts

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	MIKÄ ON KALEVALA?	7
3	LOUHI KALEVALASSA	9
3.1	Louhen hahmon yleiskatsaus	9
3.2	Äiti ja emäntä.....	11
3.3	Noitanainen ja tämän nöyrytmys.....	13
4	LOUHI TAITEESSA	15
4.1	Sammon puolustus.....	15
4.2	Louhi muussa kuvataiteessa.....	21
5	KYSELYTUTKIMUS	24
5.1	Tutkimuksen suunnittelu ja toteutus	24
5.2	Rakenne ja tulokset.....	25
6	POHDINTA.....	35
	LÄHTEET	40
	TUTKIMUSAINEISTO.....	41
	LIITTEET	42

1 JOHDANTO

Muistan lapsena istuneeni peläten ukkosta koukkuleukaisen ja harvahampaisen isoäitini sohvalla. Hän lohdutti minua ja kehotti unohtamaan pelon, sillä ukkonen johtui vain Ukko ylijumalan kivikärkyjen kolinasta ja salamat kivien lyömästä kipinästä. Tuolloin heräsi kiinnostukseni suomalaiseen mytologiaan ja sen taruihin.

Kalevala valikoituminen opinnäytetyöni aiheeksi oli myös luonnollinen jatkumo opintojeni toisena vuotena ryhmäopinnoissa kehittämällemme tunneälyä käsittelevälle interaktiiviselle kirjalle sekä opinnäytetyöni produktiolle. Kirjaa varten kirjoittamassani tarinassa ja produktioni eli opinnäytetyön käytännön osuuden kuvituksissa hain hahmot ja inspiraation suomalaisesta mytologiasta. Tuntuu tärkeältä valita tutkielmani aihe samalta aihealueelta.

Miksi sitten juuri Louhi? Halusin tutkielmassani avata kansalliseepoksessamme esiintyvän pahan olennon olemusta ja nähdä, onko pinnan alla muutakin kuin pahuutta. Louhen hirvittävyys veti minua puoleensa, sillä juuri tarinoiden paha noita tekee kertomuksista mielenkiintoisia. Louhi oli mielestäni itsekäs ja kammottava hahmo, joka kuitenkin vaatii ymmärtämään tekojensa motiivin. Halusin tietää, miksi tämä vaarallisena käsitetty hallitsija nähtiin ja koettiin pahana vai oliko tuo kokemus vain omani. Pyrin myös selvittämään, heijastuuko kokemus Louhen hahmosta taiteeseen. Onko taideteoksissa yhteneväisyyksiä kirjallisuudessa kuvattujen piirteiden kanssa vai poikkeako kirjallinen kuvaus täysin taiteilijoiden näkemyksistä?

Tutkielmani osana toteutin pienimuotoisen kyselytutkimuksen muiden tavasta kokea Louhi. Halusin selvittää, millaisena hänet koettaisiin, ja nähdä, onko tulkinnoissa suuria eroja lähdekirjallisuuteen nähden. Vaikka tulkintaan Louhen — tai kenen tahansa hahmon — olemuksesta vaikuttaa tulkitsejan omat uskomukset ja käsitykset, oli Louhesta saatu mielikuva yllättävän yhtenäinen. Tutkimuskysymykseeni hain vastauksia Kalevalaa tutkivasta kirjallisuudesta ja Louhen representaatiosta taiteessa

2 MIKÄ ON KALEVALA?

Ennen kuin voidaan käsitellä tai pyrkiä ymmärtämään sitä, kuka Louhi on ja miten hänet kuvataan Kalevalassa ja taiteessa, meidän täytyy ensin tietää, mikä on Kalevala.

Kaleva on kielentutkija Elias Lönnrotin (1802-1884) koostama teos, jota pidetään maamme kansalliseepoksena. Lönnrot kokosi teoksen vuosina 1828-1834 Savon, Lapin ja Karjalan alueilta keräämistään vanhoista runonlaulajien laulamista kansanrunoista (Kalevalaseura 2019). Elias Lönnrot koosti kaiken kaikkiaan viisi Kalevalaa. Vuonna 1833 ilmestyi kolme pienoisrunokokoelmaa sisältävä Sikermä-Kalevala. Samana vuonna ilmestyi myös Alku-Kalevala eli Runokokous Väinämöisestä. Kaksi vuotta myöhemmin, vuonna 1835, ilmestyi Kalevalan ensimmäinen painos, niin sanottu Vanha Kalevala. Kirjan nimeksi silloin tuli Kalewala taikka Wanhoja Karjalan Runoja Suomen kansan muinoisista ajoista. Vanha Kalevala jakautuu 32 runoon ja teoksesta tehtiin 500 kappaleen painos. Lönnrot koosti vuonna 1849 niin sanotun Uuden Kalevalan, josta on tullut osa äidinkielen perusopetusta. Uusi Kalevala koostu 50 runosta ja teos on käännetty noin 60:lle eri kielelle. Lönnrot palasi Kalevalan pariin vielä kerran vuonna 1862, jolloin hän laati Koulukalevalan. Lönnrot karsi runoja tehdäkseen siitä koulujen käyttöön sopivamman, ja teoksessa onkin ainoastaan 9 732 säettä, kun taas Kalevalassa on 22 795. (Kalevalaseura 2019.)

Kalevalaa voidaan pitää Suomen kansalliseepoksena, koska teoksen maailmankatsomus perustui suurimmaksi osaksi kansallisuusaatteeseen ja se vastasi kansallisiin haasteisiin. Se, ettei teoksen uskottu kertovan historiallisesti paikkaansa pitävää totuutta tai edes vastaavan alkuperäisiä kansanuskomuksia, ei vähentänyt teoksen uskottavuutta. Kalevala vetosi kansan käsitykseen oikeasta sekä väärästä ja sai ihmiset samaistumaan tapahtumiin ja henkilöihin. (Kalevalaseura 2018.)

Jokainen Kalevalan runo noudattaa tiettyä runomittaa, jonka vuoksi kaikki Kalevalan runot ovat saman mittaisia. Tätä runomittaa kutsutaan kalevalamitaksi. Jokaisella runolla viedään kansalliseepoksen tarinaa eteenpäin. Teos perustuu taruun, jonka mukaan maailma olisi saanut alkunsa sotkan munasta. Tarussa käsitellään lähinnä Pohjolan sekä Kalevalan kansan välisiä konflikteja ja muita tapahtumia. Tarinan päätapahtumina voidaan pitää Sammon rakentamista, kosiomatkoja ja Sammon ryöstöä. (Folklore Suomifinland, 2016.) Kalevalan kertomus päättyy 50. runoon, joka ker-

too Marjatan neitseellisestä sikiämisestä puolukalle, hänen poikansa synnystä ja Väinämöisen lähdöstä (Lönnrot 1985, 368–377). Tämä runo voidaan käsittää kertomuksena Kristinuskon tulosta Suomeen (Folklore Suomifinland 2016).

Vuoden 1835 ilmestyneen painoksen esipuheessa Lönnrot avaa hieman sitä, mistä Kalevala kertoo. Hän mainitsee kaikissa runoissa tulevan esille kaksi kansaa, Kalevalan ja Pohjolan kansan, jotka eivät tulleet keskenään toimeen. Kalevalan kansan suurimpia sankareita olivat Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen. Sankareita oli muitakin, mutta nämä kolme mainitaan useimmin. Pohjan väen joukosta nousee esille eniten Louhi, Pohjan akka. (Lönnrot 1985, 7.)

Kalevala on teos, jonka juonirakenne on poikkeuksellinen ja jossa korostetaan iän tuoman viisauden ja aseman määrääytymisen merkitystä. Perinteisesti sankaritaruissa on korostettu henkilöiden asemaa iän avulla, mutta näissä tarinoissa on keskeisenä tekijänä nuoren ja vanhan hahmon välinen jännite. Vaikka tämäkin jännite Kalevalasta löytyy, ei se ole kuitenkaan tarinana keskeisin osa. Merkitsevin hyvän ja pahan taistelu ei tapahdu vanhan vastustajan ja nuoren sankarin välillä, vaan vanhan miehen ja vanhan naisen, Väinämöisen ja Louhen kesken. (Vakimo 1999, 56.)

Kalevala on usein tulkittu feminiinisenä eepoksena, sillä teoksessa maailmaa eivät hallitse päälliköt ja soturit tai heidän urotyönsä, vaan runoissa nousevat etualalle sanan mahti ja tietäjäys. Teoksen feminiinisyyden eräänlaisena osoittimena toimii tunnepitoisten säkeiden paljous, joissa päähenkilöt tuovat tunteensa esille varsin vuolaasti. (Apo 1995, 98.)

3 LOUHI KALEVALASSA

Louhen osa Kalevalassa on johtaa ja hallita Pohjolaa, hän vartioi maansa rikkauksia ja huolehtii kansastaan. Hänen sanansa on Pohjolan isännän, Louhen aviomiehen, sanaa painavampi. Hän on Kalevalan urhojen suurin ja pahin vastus, pelottava ja kunnioitusta itselleen vaativa noita. (Apo 1995, 95.) Hän on Louhi, Pohjolan emäntä, Pohjan akka harvahammas (Lönnrot 1985. 48).

Tämä lähes hampaaton, koukkuleukainen äiti on Väinämöisen, Kalevalan sankareista suurimman, niin sanottu varjo. Hän on tarinan antagonisti ja näin ollen pahuutta ja pimeyttä edustava hahmo. (Apo 1995. 95)

Louhen hahmorakenteen käsittämiseen vaikuttaa hänen asemansa Kalevalassa ja sen tarinassa. Louhi on myyttinen paha, mutta hän on myös äiti. Hän on johtaja, mutta hän on nainen. Louhi on siis eri tekijöiden poikkeuksellinen summa.

3.1 Louhen hahmon yleiskatsaus

Louhen nimi tuo mieleen kivikon, louhoksen ja louhinnan, jotka kaikki edustavat jollain tapaa kiveä tai sen käsittelyä. Kalevalassa Louhea kuvataan pilkkaavaan sävyyn harvahampaiseksi ja koukku-keukaiseksi, mikä voidaan nähdä eräänlaisena tehokeinona hahmon kovuuden korostamiseksi. Luut ja hampaat ovat ihmisessä kovinta sekä pysyvintä materiaalia, joten niiden painottaminen Louhen hahmon ulkomuodossa vahvistaa mielikuvaa hänen kovuudestaan ja järkähtämättömydestään. (Piola, 2017. 88)

Louhi on Kalevalan miessankareiden pahin vastustaja, hän on äiti, johtaja ja nainen. Hän edustaa Kalevalassa pahuutta, pimeyttä ja vierasta toista maata, kun taas Väinämöinen edustaa hyvää, meitä. Louhi on myyttinen paha, joka hallitsee pimeyttä ja kuoleman valtakuntaa. (Apo 1995, 95.)

Louhen hallitsemilla Pohjolan mailla ei kuitenkaan välttämättä tarkoiteta maantieteellistä sijaintia. Uusimpien tutkimusten mukaan Louhen hallitsemalla pimeällä Pohjolalla ei siis välttämättä tarkoitettu lainkaan fyysisistä kylmää, pimeää ja synkeää paikkaa kaukana Pohjolan perukoilla. Pohjolalla

saatettiin viitata šamaanien tiedonhakumatkoihin, jotka suoritettiin henkenä tuonpuoleiseen. Sankarien kolmen päivää kestävät Pohjola matkat voidaankin tulkita samankaltaiseksi matkaksi kuin šamaanien transsillassa tehdyt matkat, ja tämä selittää sen, miksi Louhen on sanottu asuvan ”miehen syöjällä sijalla” ja pohjolaa kutsuttu ”urosten upottajaksi”. Louhen ilkeys ja pahuus saattavat olla perua kansantarustossamme olevista ansiotyökosintarunoista, joissa morsiamen isä on ollut esimerkiksi manalan hallitsija Tuoni tai paha luonnonhaltija Hiisi. Louhi, Pohjolan vahva naisjohtaja onkin saanut nämä pahojen henkiolentojen piirteet omakseen. (Sawin 1990, 5.)

Louhi on itsekäs ja ahne, ja juuri ahneus on Louhen keskeisin vaikutin tukija Eliel Aspelinin mukaan. Hän havittelee suuria myötäjäisiä tyttäriensä sulhasehdokailta, hän haluaa sammon. Sammon, joka tuottaisi hänelle suuria rikkauksia. (Vakimo 1999, 56-71.)

Louhessa yhdistyy maskuliininen ja feminiininen roolitus, hän on hallitsija ja emäntä. (Vakimo 1999, 56-71.) Louhi on vaarallinen, hirviömäinen noitanainen, joka määrää tyttäriensä kosijaehdokaille vaikeita, lähes mahdottomia, tehtäviä (Apo 1995, 95).

Louhi on myös Kalevalan juonta eteenpäin vievä tekijä, sillä ilman Louhea Kalevalan runot olisivat toisiinsa heikosti sidottuja runoja, kuten Elias Lönnrotin koostamassa Kantelettaressa. Voisi jopa kärjistetysti väittää, että ilman Louhea meillä ei olisi Kalevalaa, sillä yksi Kalevalan keskeisimmistä esineistä — sampo — on itsensä Louhen keksimä. Mutta miksi juuri Louhi keksi sammon? Vaatiko Louhen hahmon erilaisuus ja suuruus häneltä jotain niin maailmaa mullistavaa ajatustapaa, että tämän oli keksittävä sampo? Pohjolan maiden matriarkalle ei riitä enää vain hyvän leipiä paistavan emännän rooli, vaan hänen ajatustensakin täytyi olla teknologisesti muiden ajatuksia edellä. (Piola 2017, 92.)

Louhen kuvaus Kalevalassa rohkeana, pelottomana, toimeliaana ja itsenäisenä naisena on poikkeuksellinen aikansa naiskuvaan nähden. Hänen kuolemaa pelkäämätöntä asenteensa voidaan nähdä myös hirviömäisenä, jopa eläimellisenä piirteenä. Louhen päättäväsyydelle ja pelottomuudelle ei löydy haastajaa, sillä hän lähtee taisteluun pelotta ja päättäväisenä. Hän pyrkii saavuttamaan tavoitteensa ja saamaan tahtonsa läpi aina viimeiseen asti. Tätä piirrettä ei voida kutsua ominaiseksi edes Kalevalan sankareille. (Vakimo 1999, 64)

Tuomisen vuonna 1988 kirjoittaman tekstin mukaan, Kalevalaa on saatettu käyttää Suomen itsenäistymisen seuranneen kansallistunnon rakentamisessa ja teoksen runoelmissa Louhi on joutunut vihollishahmon arkkityypin rooliin. Louhea käytetään vertauskuvana maamme sen aikaisista vihollisista, Venäjistä, sisäpoliittista kiistoista ja vapauden esteenä. (Ks. Vakimo 1999, 65.)

Ikääntyvän naisen roolissa Louhi on epätyypillinen verrattuna muihin vanhan naisen kulttuurisiin kuvauksiin, sillä hän ei ole uunin lähellä oleskeleva vanha käykkäleuka vaan aktiivinen toimija. Kalevalan muut vanhukset ovatkin — Väinämöistä ja Louhea lukuunottamatta — passiivisia. (Vakimo 1999, 57.) Vaikka Louhi kuvataankin kuvataiteessa vanhana naisena, ei Kalevalassa suoraan naisesti viitata Pohjolan emännän ikään, vaan lukija joutuu itse tekemään arvionsa ja tulkintansa hänen iästään. Voidaan olettaa, että Louhen vanhuuden korostamatta jättäminen johtuu siitä, ettei vanhaan naiseen haluta samaistua, vaikka hän olisikin tietäjä ja kaikkea sitä, mitä Louhi on, niin hyvässä kuin pahassa. (Vakimo 1999, 71)

Kaikkea sitä, mitä Louhi Kalevalassa saa aikaan, ei kuitenkaan ole alkuperäisissä Karjalaisissa lauluissa ja runoissa kerrottu, vaan Louhen hahmo on joutunut Lönnrotin teoksessa eräänlaiseksi koostehahmoksi. Louhi-nimikin on alun perin poimittu vanhoista kansanuskomuskertomuksista. Louhi on ollut tautien aiheuttaja ja hänen nimensä eeppeissä runoissa on mainittu ainoastaan kerran Lemminkäisen virressä. Louhen hahmoa ja sen uskottavuutta sekä johdonmukaisuutta on vähentänyt se, että Lönnrot sulautti useampia hahmoja yhdeksi, sillä nyt on monet teot laitettu yksin Louhen tilille. (Sawin 1990, 52.)

3.2 Äiti ja emäntä

Louhesta maalataan suurvaltaisen ja rikkaan emännän kuva, sillä runoissa hänen kerrotaan kulkevan ylpeänä ja leveästi valtavassa pirtissä. Hän hallitsee yksinvaltiaana Pohjolan maita ja päättää tyttäriensä naittamisesta. (Tarkkinen 1911, 77.) Mutta vaikka Louhi vaikuttaakin hallitsevan Pohjola yksin, on hänellä mieskin, Pohjolan isäntä. Suurten tekojen sijaan hänen kohtalokseen koituu Lemminkäinen, joka surmaa Pohjolan isännän katkeroituneena siitä, ettei häntä ollut kutsuttu Pohjolassa järjestettyihin häihin. (Piiola 2017, 89.)

Ensimmäisen kerran kun Louhi tavataan Kalevalan tarinassa, esitellään lukijoille hänen kauniimpi puolensa: hän on vaateliias ja hyvä emäntä, joka itse noutaa vieraansa Pohjolan rannoilta, ruokkii

ja juottaa tämän. Hän on kuitenkin myös kriittinen anoppiehdokas, joka ei kelpuuta aivan ketä tahansa kauniiden tyttäriensä puolisoiksi. (Vaikimo 1999, 59.) Hän on myös katala. Kun Louhi huomaa vieraansa hyödyn — hänen olisi mahdollista saada mahtavasta tietäjästään, Väinämöisestä, tyttärelleen puoliso ja Louhi itse saisi tyttärestään maksuksi sammon — nostaa Louhen ahneus päätään. Louhen rumaa, ahnetta ja itsekästä puolta ei tuoda esille ennen kuin hänen vieraansa on lähdössä. Koska Väinämöinen ei pysty Louhelle sampoa takomaan, lupaa hän toimittaa Pohjolaan Ilmarisen, joka pystyisi tehtävään. Ilmarisenkin Louhi kestitsee ja hoitaa hyvin, niin kuin kunnan emännän kuuluu, mutta vaatii tältäkin hänelle luvattua palkkaa, sampoa. Molempien vieraiden keskitsemässä voidaan huomata Louhen hautovan taka-ajatuksia, eikä hän olekaan pelkästään hyvä emäntä. (Tarkkinen 1911, 77-78.)

Louhen vaatimuksia ja tarkkuutta tyttäriensä puolisoitten valinnassa voidaan pitää itsekkyyden ja omien halujensa tavoittelun lisäksi myös huolehtivan äidin ominaisuutena. Naimisiinmeno ei ollut itsestäänselvyys tai mikään pikku juttu maatalous-Suomessa vaan se oli tilanne, jonka kautta solmittiin sosiaaliseen statukseen ja taloudellisiin suhteisiin vaikuttavia sopimuksia. Avioliitto ohjasi tulevan vaimon mahdollisuuksia menestyä elämässä tai säilyä ylipäätään hengissä. (Vaikimo 1999, 64)

Louhi on muutoinkin äitinä poikkeuksellinen muihin Kalevalan äiteihin verrattuna. Siinä missä Ainon ja Lemminkäisen äidit vuodattavat kyyneliään lastensa vuoksi tuon tuosta, Louhi ei itke kuin kerran, eikä silloinkaan tyttäriensä vuoksi vaan sammon menetystä. (Vaikimo 1999, 64.)

Louhen on sanottu olevan julma äiti, mutta oliko hän? Lönnrotin teki Louhesta eräänlaisen koostetun henkilöhaamon, jossa yhdistyy kaksi eri hahmoa. Hän yhdisti Louhessa Pohjolan isännän ja emännän ja näin tekemällä saatiin Louhi näyttämään julmalta ja laskelmoivalta äidiltä. Hyvinä esimerkkeinä toimivat kosintarunon kansanomaisemmat versiot. Joissain näistä versioista mainitaan Pohjolan isännän kannattaneen tyttärensä antamista Väinämöisen vaimoksi ja Pohjolan emäntä haluaisi antaa tyttärensä vaimoksi Ilmariselle. Koska Louhi toimii nyt isännän ja emännän roolissa, aiheuttaa tämä ristiriidan. Hän on valmis naittamaan tyttärensä rahasta, mutta on kuitenkin tyttärensä kohtaan myötätuntoinen ja valmis tukemaan tämän omaa itsenäistä valintaa kumppanin ja aviopuolisonsa valinnassa. Juuri tämän koostamisen vuoksi Louhi antaa Lönnrotin teksteissä itsestään epärehellisen sopimusosapuolen kuvan. Hän pyrkii naittamaan tyttärensä vanhalle Väinämöiselle, joka tosin on hävinnyt kosiokilvan seppo Ilmariselle. (Sawin 1990, 52.)

Louhen äidillisyydessä ja Kalevalan muiden äitien käyttäytymisen esittelyssä piilee mielenkiintoinen vastakkainasettelu. Kullervon äidin anteeksiantavasta hetyttömyydestä ja Lemminkäisen äidin urheasta ja suorastaan sankarillisesta mahdista, jolla tämä herättää poikansa eloon, on lukijan vaikea olla liikuttumatta. Louhi on katala ja juoniva nainen, joka haluaa tyttärensä menevän rikkaisiin naimisiin. Louhen pyrkimyksiä pitää tyttärensä turvassa miesten ryöstöryityksiltä ei pidetä äidillisinä vaan itsepintaisina ja suorastaan rikollisina. Kuitenkin näistä kolmesta Louhi on se, jonka lapsi ei ole tehnyt rikosta tai syylistynyt vastakkaiseen sukupuoleen kohdistuvaan väkivallan tekkoon, vaan toinen menehtyy ja toinen loitsitaan lokiksi luodolle. Kullervo — toki osittain ymmärtämättömyyttään — murhaa Ilmarisen vaimon, ajaa siskonsa itsemurhaan syylistyttyään tietämättömyyttään tämän kanssa insestiin ja surmaa lopulta itsensä. Lemminkäinen on taas samanlainen ylimielinen riidanhaastaja kuin isänsä. Hän on sotaisa luonne, joka ei välitä seksuaalisen tyydytyksensä tavoittelussa muista, ja hänen aiheuttamansa paha onkin täysin tietoista ja tarkoituksellista. (Sawin 1990, 58)

3.3 Noitanainen ja tämän nöyrytymys

Pohjolan emännälle on annettu monta nimeä: Loviatar, Loviotar, Loviitar, Lovetar, Lovehetar, Loveatar – muutamia mainitakseni. Pohjolan tyttärien lisäksi on Louhi yhdeksän pojan äiti. Yhdeksän taudin synty -runossa kerrotaan ”Porton Pohjolan emännän” tulleen raskaaksi tuulelle ja synnyttäneen yhdeksän poikalasta, jotka hän nimesi erinäisten vitsausten ja tautien mukaan. (Haavio 1967, 391.) Tosin tämä Lönnrotin omin sanoin tekemä lisäys Kalevalaan ei ole alkuperäisissä runoissa viitannut Pohjolan emäntään (Sawin 1990, 56).

Louhen pyrkimyksiä hallita kansaansa ja suojella niin perheensä jäseniä kuin omaisuuttaankin pidetään epäoikeutettuina ja ahneina hyökkäyksinä. Muulta maailmalta evätään käsiksi pääsy sammon tuottamiin rikkauksiin, sillä hän ei tee yhteistyötä miesten kanssa. Sitten taas Lemminkäisen äidin – joka on toinen Kalevalan taikavoimia omaavista naisista – olemusta ja taitoja pidetään arvossa. Hänen teoillaan tuodaan esille, että viisas nainen tekee yhteistyötä miesten kanssa, jolloin hänen voidaan nähdä toimivan elämän puolesta. (Sawin 1990, 59.)

Kalevalan huippukohtana voidaan pitää kamppailua sammosta. Seppo Ilmarisen taottua Louhelle sammon Pohjolan emäntä piilottaa tämän taikalun eikä suostu jakamaan sitä tai sen tuottamia rikkauksia. Tästä johtuen Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen päättävät ryöstää sammon ja

näin herättävät Louhen vihan. Pohjolan emäntä valmistelee oman sotalaivansa, jonka hän lähettää ryöstäjien perään, mutta laivueen matka jää lyhyeksi Väinämöisen taikoessa sen tielle karin. Louhi ei lannistu tästä vaan näyttää oman mahtinsa ja muuttaa itsensä suureksi kokkolinnuksi, kotkaksi, ja kantaa soturinsa selässään Väinämöisen veneen luo. Taistelussa kuitenkin käy niin, että sampo hajoaa, putoaa mereen ja huuhtoutuu palasina rantaan Väinämöisen iloksi, sillä nämä murut ajavat uuden onnenlähteen asemaa. (Piiola 2017, 115-116.)

Louhen taikavoimat eivät rajoitu pelkkään muodonmuutokseen. Sammon särkymisestä raivostuneena hän kostaa kokemansa vääryyden ja lähettää Väinölään vitsauksena karhun. Louhi näyttää mahtinsa myös sulkemalla taivaanvalot Pohjolaan kivimäkeen. (Piiola 2017, 115-116.)

Niinkin mahtavan ja vahvan noitanaisen kuin Louhen on kuitenkin lopulta nöyryyttävä. Hänen palattuaan vielä kerran kotkan muodossa Ilmarisen luo ja kuultuaan, että häntä varten taotaan kahleita, vapauttaa Louhi taivaanvalot ja luopuu sotatoimistaan. Louhi ei enää esiinny petolintuhahmoisena tämän kohtaamisen jälkeen vaan kyyhkysenä. Sotakotkasta ja voimaa, itsenäisyyttä ja viisautta uhkuvasta Pohjolan maiden hallitsijasta tuleekin rauhaa ja puhtautta symboloiva, vaatimaton kyyhky. Muutos voidaan käsittää Louhen kasvuna ja viisastumisena, sillä hän ymmärtää olleensa ahne ja itsekäs. Jotta hän voi kasvaa ja selviytyä, on hänen nöyryyttävä ja viisastuttava, nähtävä omat heikkoutensa ja kohdattava ne. Louhen muodonmuutoksella kyyhkyseksi luodaan hänen hahmonsä kehityksessä kaunis ympyrä. Alussa hän hoivasi hyvän emännän tavoin vieraitaan, suuttuessaan hän kadotti tämän ystävällismielisen ja hienon piirteen itsestään ja lopulta hän sai taas kiinni siitä miellyttävästä piirteestä, joka hänellä oli alussa. Näin saatiin luotua pahana pidetystä hahmosta runollisesti kaunis ja viimeistelty kuva. (Piiola 2017, 115-116.)

4 LOUHI TAITEESSA

Taideteoksissa tutustutaan lähemmin Akseli Gallen-Kallelan, Aarne Karimon, Erkki Tantun ja G. Vilksin näkemyksiin Pohjolan emännästä. Taiteilijoiden tapa kuvata Louhi poikkesi toisistaan niin hahmojen ulkonäön kuin töiden tekotavankin puolesta, olematta kuitenkaan toistensa vastakohtia.

Mahdollisuutena olisi ollut tutustua myös muun muassa Mauri Kunnaksen Koirien Kalevalan (1992) kuvituksiin, mutta Kunnaksen sadunomaiset eläinhahmot eivät olisi sopineet tutkielman tavoitteisiin.

4.1 Sammon puolustus

Vuonna 1907 nimensä Axel Gallénista Akseli Gallen-Kallelaan vaihtanut taidemaalari on eittämättä vuosisadan vaihteen johtohahmo, kun kyseessä on Kalevala-taide. Gallen-Kallelan maalaukset ja tapa lähestyä kansalliseepoksen aiheita vaikuttikin monen karelianistin — eli Kalevalan ja Karjalan harrastusta vuosisadan alun Suomessa — tapaan suhtautua ja lähestyä Kalevalan erinäisiä kuva-aiheita. (Kalevalaseura, 2019.)

Taidemaalari Akseli Gallen-Kallela maalasi Kalevala-aiheisia teoksia jo 1880-luvulla, mutta vasta vuoden 1895 jälkeen tehdyissä koristeellisissa vedoksissa Sammon puolustuksesta aiheen mahti selkeni. Teoksesta tekee mielenkiintoisen muutama seikka sen prosessissa, kuten se että Gallen-Kallela lähti työstämään teosta etsien uusia ilmaisutapoja ja eri tekniikoita. Taiteilija perehtyi symbolistiseen taiteeseen ja sen teoreettisiin lähtökohtiin ollessaan Berliinissä vuosina 1893-1895, jolloin syntyi yksi hänen varhaisimmista temperaluonnoksistaan, mutta maalauksen ensimmäinen versio se ei ollut. Teoksen ensimmäinen versio oli puusta tehty veistos, rasian kanneksi tarkoitettu reliefi (kuva 1). Reliefin jälkeen Gallen-Kallela teki Sammon puolustuksesta puupiirroksen (kuva 2) ja vasta tämän jälkeen hän maalasi teoksen kankaalle. (Ojanperä 2009, 90-92.)

Vuonna 1894 tehdyssä puureliefissä on Louhen kauheutta korostettu yhdistämällä kokkolinnun ja käärmeen vartalot. Olennon ihmisyydestä ei ulkoisesti näytä olevan jäljellä kuin tämän kasvot, jotka nekään eivät ole kauniit, ja ulospäin työntynyt käykkäleuka. Kuva on epäselvä ja siitä on vaikea hahmottaa kaikkia Louhelle kuvattuja piirteitä. (Kuva 1.)

KUVA 1. Sammon puolustus, 1894, Akseli Gallen-Kallela. Puureliefi, 27 x 35,5 cm. Gallen-Kallelan museo. (Ojanperä 2009, 92.)

Puupiirroksessa näkyy jo selkeämmin Louhen piirteet. Käärmeen vartalo on korvattu ihmisen ja linnun ruumiin sekoituksella. Louhen iho kietoutuu hänen ympärille kankaan tavoin eivätkä tämän kasvoista ulkonevat silmät näe kuin miekkansa kohottaneen Väinämöisen. Louhi kantaa selässään vihaisia sotureita ja Kalevalan kansa osoittaa hirviötä keihäin. (Kuva 2.)

KUVA 2. Sammmon puolustus, 1895, Akseli Gallen-Kallela. Puupiirros, 22,5 x 24,5 cm, Ateneum. (Ojanperä 2009, 91.)

Temperaluonnoksessa alkavat hahmottua teoksen värit. Maalauksessa Louhen höyhenet ja hiukset ovat sinimustat ja iho vihertävä. Teoksen väreissä on käytetty kovia värikontrasteja, lämpimiä ja kylmiä sävyjä sekä vastavärejä. Sommitelmaltaan teos vastaa Gallen-Kallelan puupiirrosta Sammon puolustuksesta. (Kuva 3.)

KUVA 3. Sammon puolustus, luonnos, 1895, Akseli Gallen-Kallela. Temperamaalaus, 32,8 x 24,5 cm. Turun taidemuseo. (Ojanperä 2009, 90.)

Viimeistellyssä temperamaalauksessa Louhen piirteet erottuvat selkeimmin. Kotkaa muistuttavaksi olioksi muuntuneen naisen kasvot on kuvattu pelottaviksi. Korkeat poskipäät nousevat selvästi esille kiristyneen ihon alta. Suussa ei ole enää hampaita, leuka on terävä ja nenä koukkumainen. Louhen silmät pullistuvat kasvoista, jotka muistuttavat muumioituneen ihmisen kasvoja. Hiukset eivät ole enää mustat vaan punaiset. (Kuva 4.)

Louhen yläruumis muistuttaa - linnunsiipiä lukuun ottamatta – vanhan naisen ruumiista. Rinnat ovat kuivat ja muistuttavat imettäjän rintoja, luisten olkapäiden iho löysä. Louhen alavartalo on lintumainen. Jalkojen tilalla on petolinnun jalat, joiden terävien kynsien avulla olento on tarrautunut laivan mastoon. Alaruumiin iho on kangasmaisesti laskostunut, eikä se vuoda verta, vaikka siihen on upotettu terävä keihäs. (Kuva 4.)

Louhi ei näytä huomaavan Kalevalan kansan yritystä vahingoittaa häntä, eikä taistelua, jota hänen sotilaansa käyvät hänen selästään käsin. Louhella näyttää olevan vain yksi vihollinen, Väinämöinen, ja yksi tavoite, sampo.

Louhi on levittänyt siipensä ikään kuin sotilaidensa kilveksi. Pohjolan valtiattaren ja tämän miesten välistä sidettä korostaa Louhen höyhen jokaisen miehen kypärässä ja näiden ampumissa nuolissa. Toisin kuin pohjolan sotilaat, Kalevan sankarit erottuvat maalauksesta selkeästi. Louhen väki on ikään kuin piiloutuneena purjeen ja noidan siipien varjoihin tummissa vaatteissaan, kun taas vastapuolen edustajat, Kalevan pojat, ovat maalauksen etualalla valossa valkeissa asuissaan. Heidän jalkojensa juuressa, maalauksen oikeassa alalaidassa, näkyy veneen mastoon tiukasti köytetty kultainen sampo. (Kuva 4.)

Alunperin Sammon puolustus oli tilaustyö ja sen oli tarkoitus päätyä tilaajansa, Salomo Wuorion, seinälle, mutta Wuoriota ei miellyttänyt teoksen niin sanottu gobeliinimaisuus ja ylenpalttinen koristeellisuus. Kuitenkin tämä toiminnallisesti sommiteltu ja äärimmilleen tyylielty teos, jossa on temperamaalaukselle tyypillisesti eloiset värit, sai suunnattoman huomion taidenäyttelyssä. Vaikka teoksen voimakas koristeellisuus jakoikin mielipiteitä, oli taiteilija itse teokseen tyytyväinen. Gallen-Kallela koki löytäneensä vihdoinkin tavan kuvata kansalliseepoksen myyttien maailmaa.

Teoksen jokaisessa versiossa Gallen-Kallela kuvaa Louhen kotkanhahmoisena, sotilaita selässään kantavana hirviömäisenä olentona. Taiteilija haki Louhen hahmoon inspiraatiota kuvanveistäjä Emil Wikströmin teoksesta Tuonelan emäntä (1892) (ks. Liitteet, 52). (Ojanperä 2006, 90-92.)

KUVA 4. *Sammon puolustus*, 1896, Akseli Gallen-Kallela. Temperamaalaus, 122 x 125 cm. Liikemies Salomon Wuorion tilaus ruokasalinsa seinämaalaukseksi. Turun taidemuseo. (Ojanperä 2009, 128.)

Guassimaalaus vaikuttaa olevan uusi vedos temperamaalauksesta (kuva 5) sillä sommitelma ja yksityiskohdat ovat samat. Värit ovat haaleammat kuin vuoden 1896 maalauksessa, mutta se johtunee käytetyistä välineistä. Öljyliukoiset värit ovat usein rikkaampia ja hehkuvampia kuin vesiliukoiset guassivärit.

KUVA 5. Sammon puolustus, luonnos Pariisin paviljongin kupolifreskoihin, 1899, Akseli Gallen-Kallela. Guassimaalaus, 146 x 152 cm. (Ojanperä 2009, 93.)

4.2 Louhi muussa kuvataiteessa

Erkki Tantt (1907-1985) oli ahkerana kuvittajana tunnettu henkilö, jonka aihepiiriin kuuluivat muun muassa kansanperinteen ja historian tapahtumiin perustuva kauno- ja tietokirjallisuus. Tantt teki 72-sivuiseen koulukirjaan 29 kuvituskuvaa, jos mukaan lasketaan kaikki Tanttun työstämät pienet palstojen alku- ja loppukoristukset. Kirja, Sammon tarina, on V. A. Hailan toimittama kirja ja sen julkaisi kustantamo Otava vuonna 1950. (Tantt 2004, 7, 44.)

Erkki Tantt on kuvannut Louhen pöydän ääressä istuvana siististi pukeutuneena emäntänä (kuva 6). Vanhan naisen kasvoja ei näy, joten ei voida sanoa, onko kuvittaja kokenut Louhen rumana, kauniina vai jonain siltä väliltä. Teoksessa pöydän ääressä istuvat Kalevalan viisaat ja väkevät vanhukset, Väinämöinen ja Louhi, tasavertaisina.

KUVA 6. *Sammon tarina*, 1950, Erkki Tantt (Tantt 2004, 47).

Tantt on kuvannut Louhen ihmismäisenä vihassaankin (kuva 7). Tämän kasvot ovat selkeästi vi-haiset, mutta eivät hirviömäiset. Louhi seisoo kädet ojennettuna kohti myrskyävää merta, Väinä-möistä ja tämän laivaa sekä Louhen sampo.

KUVA 7. *Sammon tarina*, 1950, Erkki Tantt (Tantt 2004, 50).

Vilksin latviankieliseen Kalevalaan tehdyssä kuvituksessa Louhi on kuvattu suurena ja maskuliini-sena (kuva 8). Kasvojen piirteet ovat kovat, eikä Louhen vartalon muodoilla korosteta tämän nai-sellisuutta. Naisen kädet eivät ole sirot vaan suuret, kun hän ojentaa ne pienikokoisena kuvatun kansansa ylle.

Louhen vaatteet ovat siistit ja hänen vyötäröllä roikkuu puukko, joka perinteisesti kuuluu kansallispukuun ja on ollut tärkeä arkinen työkalu. Kuten oli soveliasta, on Louhen päälaki ja hiukset peitetty huivilla.

KUVA 8. Pohjan akka. 1964, G. Vilks. Kuvituskuva latviankieliseen Kalevalaan (Nenola & Timonen. 1990, 53).

Eräs Louhea kuvannut taiteilija Aarno Karimo (1886-1952) on kuvannut Väinämöistä rannalta noutavan Louhen väsyneen ja tuiman näköinen (kuva 9). Kasvoissa ei ole nähtävissä naisellisia piirteitä. Kuvittajan ratkaisu luoda Louhesta maskuliininen ja hieman epämiellyttävän näköinen eivät syö matriarkan arvokkuutta. Tämä seisoo vahvana mustissa vaatteissaan, avaimet vyötäisillään roikkuen ja odottaa, että surkeana maassa makaava Väinämöinen nousisi ylös.

KUVA 9. Louhi, Kuva-Kalevala, 1953, Aarno Karimo (Apo 1995, 76).

5 KYSELYTUTKIMUS

Tutkielman työstämisen myötä minulle on muodostunut oma vahva käsitys siitä, millainen hahmo Louhi on. Koska oma näkemykseni ja tapani käsitellä Louhen hahmoa ja käyttäytymistä on kehittynyt omanlaisekseen, halusin selvittää, miten muut suomalaiset kokevat Louhen sekä millainen tietämys heillä hahmosta on.

5.1 Tutkimuksen suunnittelu ja toteutus

Päädyin käyttämään tutkielmassani kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää, sillä se on tutkimukseni tarpeisiin sopiva. Jos olisin alkuperäisen suunnitelmani mukaan päätenyt kvalitatiiviseen eli laadulliseen menetelmään, minun olisi täytyntä rajata tarkkaan kyselyyn vastaajat ja kohdentaa kohderyhmä esimerkiksi Kalevala-asiantuntijoihin, mutta en kokenut mielekkääksi selvittää yksittäisten ihmisten kokemuksia. Tavoitteenani oli saada laajempi kuva siitä, miten suomalaiset joukkona kokevat Louhen.

Suunnittelin kysymykset tutkielma-aineistoni pohjalta, sillä lähteiden välinen ero käsitellä Louhea vaihteli suuresti. Lähdekirjallisuudessa Louhi esiteltiin negatiivisena, neutraalina ja jopa positiivisena hahmona. Paikoittain hän on huono ja julma äiti ja ajoittain taas hyvä ja huolehtiva. Jos kerran lähteiden välillä oli näin suuria eroja Louhen hahmon käsittämisen välillä, niin miten paljon olisi eroja vastaajien joukossa?

Toteutin kyselyni verkkokäyttöisen lomakepalvelu Google Formsin avulla ja jaoin kyselyä sosiaalisessa mediassa tuttavilleni ja pyysin heitä jakamaan kyselyä eteenpäin. Viestintäsovelluksilla, kuten Whatsappilla ja Telegramilla levitin kyselyä perheelleni. Julkaisin kyselytutkimuksen torstai-aamuna 8.8. ja viimeiset vastaukset sain keskiviikkoiltana 14.8. Kyselyyn vastasi 30 henkilöä, mutta olisin toivonut suurempaa vastaajamäärää, sillä silloin otanta olisi ollut suurempi.

Suljettuani kyselyn ryhdyin tutkimaan siitä saamaani dataa. Sen ja saamani palautteen pohjalta jouduin toteamaan, että olisi ollut hyödyllistä selvittää vastaajien ikäjakauma ja tarjota vastaajille en osaa sanoa -vaihtoehto.

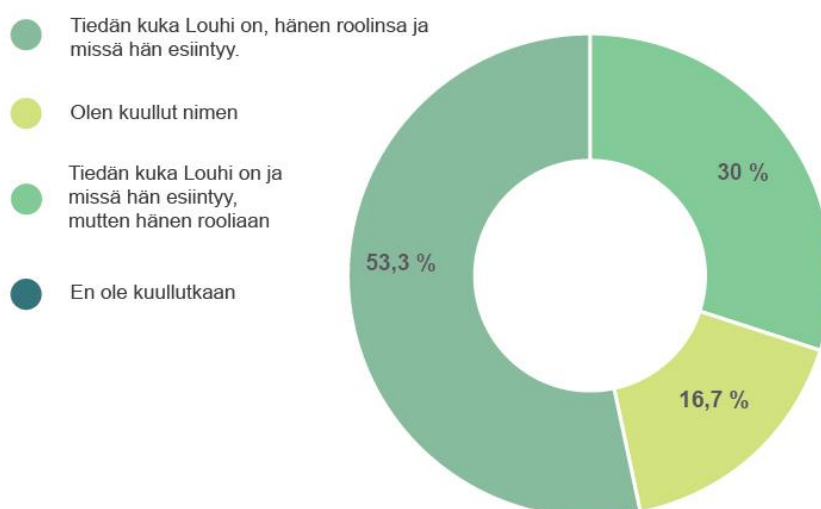
5.2 Rakenne ja tulokset

Kyselytutkimukseni muodostui kuudesta kysymyksestä, joista yksi oli neliosainen. Kysymysten avulla pyrin selvittämään, minkälainen tietämys vastaajilla on Louhesta, hänen asemastaan Kalevalassa ja perheensä jäsenenä sekä miten he kokevat Louhen — negatiivisena vai positiivisena, rumana vai kauniina, vahvana vai heikkona. Tavoitteenani oli myös kartoittaa, kuinka hyvin vastaajat tunnistaisivat Louhen kuvataiteessa.

Kyselyn ensimmäisessä kysymyksessä yritin selvittää, kuinka hyvin Louhi tunnetaan – tietävätkö vastaajat kuka hän on ja missä hahmo esiintyy (Kuva 10).

53,3 % vastanneista tunsivat Louhen, tiesi mikä hänen roolinsa on ja että hän esiintyy Kalevalan tarinassa (kuva 10). Oletin tämän prosenttiosuuden olevan suurempi, sillä Kalevala on kuitenkin eepos, jota käsitellään jonkin verran peruskoulussa. Suomalaista kansanperinnettä sekä sen eri saatuja, tarinoita, legendoja ja kertovia runoja kuten Kalevalaa ja kalevalamittaisia runoja käsitellään Opetushallituksen suunnitelman mukaisesti vuosiluokilla 3-6 (Opetushallitus, 2019.) Olin yllättynyt siitä, kuinka suuri osuus tunnsti Louhen nimen, muttei tiennyt tämän roolia tai sitä, mistä hahmo on. Jopa 16,7 % prosenttia vastasi kuulleensa Louhen nimen, mutta ei tiennyt missä hän esiintyy. 30 % vastaajista tiesi nimen sekä sen, että hahmo kuuluu Kalevalan tarinaan.

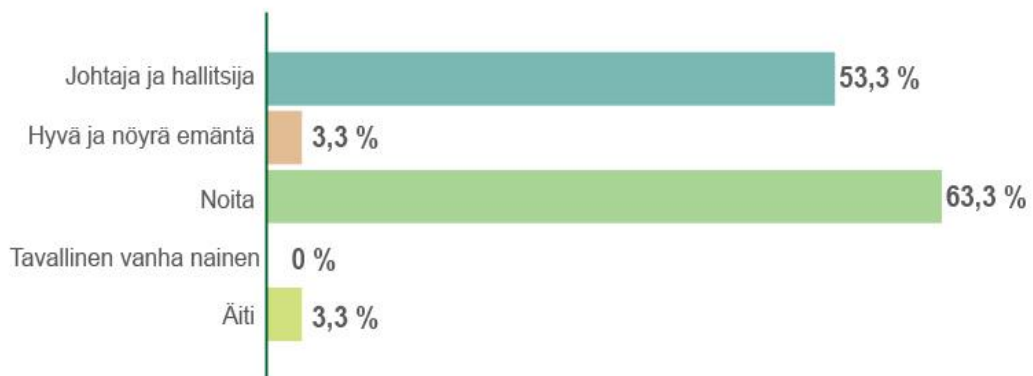
1. Tiedätkö kuka on Louhi?

KUVA 10. Vastaajien Louhen tuntemus.

Toisessa kysymyksessä pyysin vastaajia miettimään Louhen asemaa Kalevalassa ja heidän oli mahdollista valita yksi tai useampi vastausvaihtoehto (Kuva 11). Vastanneista enemmistö oli selvästi sitä mieltä, että Louhen asema eepoksen tarinassa on noita sekä johtaja ja hallitsija. Nämä tulokset eivät olleet yllättäviä, sillä vaikka henkilö ei olisi syvemmin perehtynyt Kalevalaan tai sen maailmaan, nousee Louhesta puhuttaessa esille tämän taianomainen muodonmuutos suureksi kotkaksi (kuva 4). Maalauksen pohjalta voi päätellä Louhen olevan muutakin kuin tavallinen nainen.

2. Mikä on Louhen asema Kalevalassa?

KUVA 11. Vastaajien näkemys Louhen asemasta Kalevalassa.

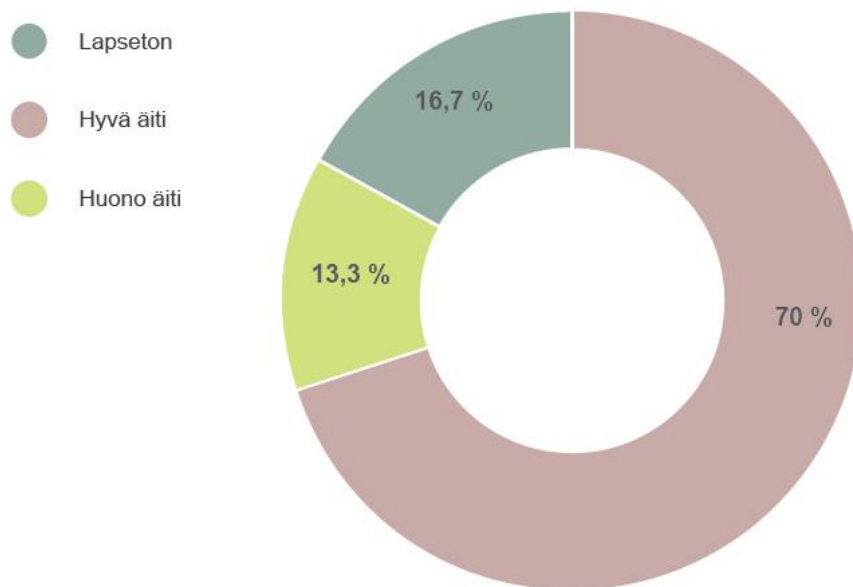
Vaikka ensimmäisessä kysymyksessä (kuva 10) oli 16,7 % vastaajista kertonut vain kuulleensa Louhen nimen, on kuitenkin 53,3 % arvioinut Louhen asemaksi hallitsijan ja johtajan. Louhen johtajan asemaan viittaa jo tapa kuvata Louhea Kalevalan kerronnassa tittelillä Pohjolan emäntä.

Ainoastaan 3,3 % vastanneista piti äitiyttä osana Louhen asemaa, mikä on suuri osa Louhen hahmoa. Jälkikäteen pohdin, että kysymys olisi ollut selkeämpi, jos olisin käyttänyt aseman sijasta termiä rooli, sillä äitiys ei sinänsä ole asema sanan varsinaisessa merkityksessä.

Oli mielenkiintoista, että 3,3 % piti Louhea hyvänä ja nöyränä emäntänä. Vaikka Louhi ei tarussa varsinaisesti ole nöyrä, ei häntä voi huonoksi emännäksi kutsua. Noutaessaan itkuista Väinämöistä Pohjolan rannoilta Louhi esitetäänkin ystävällisenä ja auttavaisena Pohjolan emäntänä. (Lönrot 1985, 48-51).

Halusin tietää, millaisena äitinä Louhea pidetään vai tiedetäänkö tällä edes olevan lapsia (kuva 12). 70 % vastaajista oli sitä mieltä, että Louhi on hyvä äiti. Ainoastaan 13,3 %:n mielestä häntä voidaan pitää huonona äitinä. Louhen rooli äitinä jakaa ymmärrettävästi mielipiteitä, sillä onhan hän tarjoamassa niin Väinämöiselle kuin seppo Ilmarisellekin tytärtään sampon vastaan. Toisaalta tätä voidaan pitää myös tapana varmistaa tyttären hyvä asema elämässä. Naimisiinmeno oli iso asia ja sen myötä solmitut sopimukset saattoivat vaikuttaa morsiamen tulevaisuuteen monin tavoin.

3. Onko Louhi...

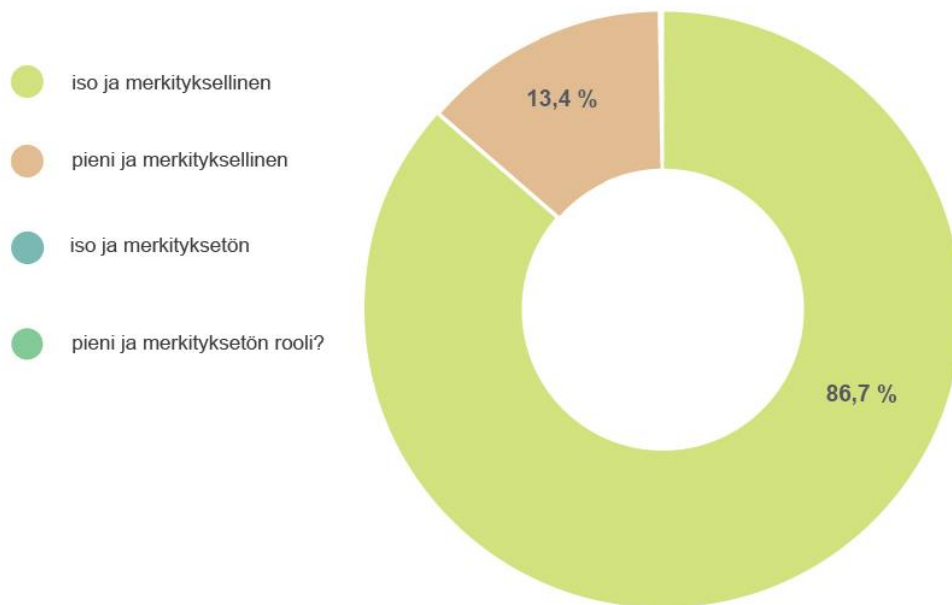

KUVA 12. Vastaajien kokemus Louhesta äitinä.

Kalevalassa kerrotaan kuvankauniista Pohjolan tyttäristä, joista ensimmäisen Louhi lupaa vaimoksi sille, joka takoo hänelle rikkauksia tekevän sammon. Pohjolan tyttäristä ja sulhaskokelaiden kosiomatkoista ja Louhen heille asettamista haasteista kerrotaan Kalevalassa useammassa runossa. (Kalevala 1985. 51,52–53, 90.) ja sen tähden minusta on yllättävää, että jopa 16,7 % vastanneista olettaa Louhen olevan lapseton.

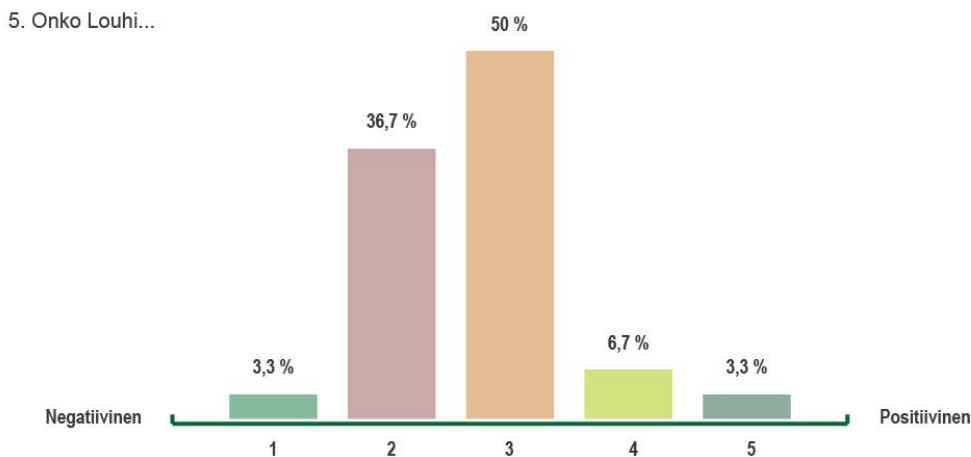
Kyselyyn vastanneista 86,7 %, eli selvä enemmistö, oli sitä mieltä, että Louhen rooli Kalevalassa on iso ja merkityksellinen, kun taas vastaavasti vain 13,4 % vastanneista tulkitsi Louhen roolin pieneksi mutta merkitykselliseksi (kuva 13). On siis huomattavissa, että huolimatta siitä minkä suuruisena vastaajat Louhen roolia pitivät, kokivat he kaikki tämän roolin olevan merkittävä. Juonellisesti Louhi on Kalevalan yksi huomionarvoisimmista hahmoista — hän on tarinan ”Pahatar”, sankarin vastustaja ja hahmo joka edustaa pahuutta ja kiistoja.

4. Onko Louhella mielestäsi Kalevalan tarinassa...

KUVA 13. Vastaajien tulkinta Louhen roolista.

Kysymyksessä 5 halusin selvittää, millaisena hahmona vastaajat Louhen kokevat. Esitin kysymyksiä ja vastaajien tuli valita, millaisia ominaisuuksia he yhdistivät Louhen hahmoon asteikoilla yhdestä viiteen. Valitsin tämän kaltaisen tavan kysyä vastaajien näkemystä, sillä kaikki kyselyyn valitsemani piirteet ovat tulkinnanvaraisia. Hahmo ei ole joko negatiivinen tai positiivinen, kaunis tai ruma, se saatetaan kokea jonain siltä väliltä. Numeroasteikolla vastattavaan kysymykseen annettu vastaus osoittaa vastaajan mielipiteen voimakkuutta, jonka vuoksi tämä kysymystyyppi sopii hyvin mielipiteiden mittaamiseen.

KUVA 14. Vastaajien näkemys Louhen hahmon positiivisuudesta tai negatiivisuudesta.

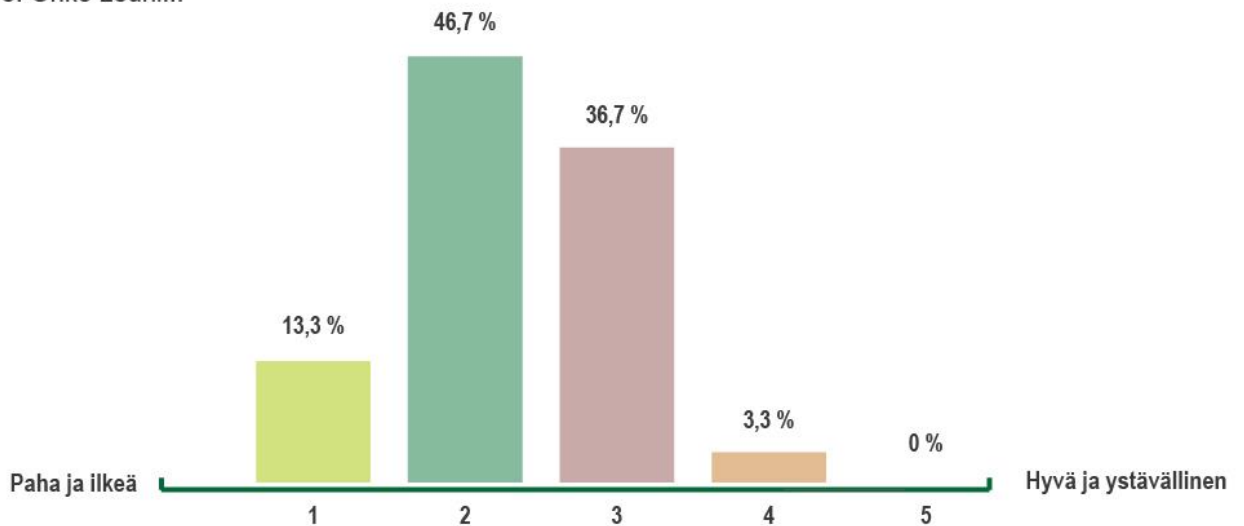
Viidennen kysymyksen ensimmäisessä osassa kysyin, kokevatko vastaajat Louhen negatiivisena vai positiivisena (kuva 14). Puolet vastaajista koki Louhen neutraalina hahmona ja noin 37 % koki Louhen olevan enemmän negatiivinen kuin positiivinen. Louhen käsittäminen positiivisena hahmona onkin hankalaa, sillä hänet esitellään ja tuodaan esille Kalevalassa enimmäkseen itsekkäänä naisena, jonka täytyy saada sampo. Tämä on osoitus Louhen itsekkyydestä, joka ymmärrettävästi on vaikea käsittää aina hyvänä ja positiivisena piirteenä.

On mielenkiintoista, että enemmistö kokee Louhen olevan neutraali eli puolueeton tai jopa tasapuolinen. Jos Louhi todella olisi Kalevalassa neutraali hahmo, ajaisi hän kaikkien yhteistä etua eikä pitäisi sampoa itsellään ja huolehtisi vain omasta kansastaan. Tämä oman asuinpiirinsä edun ajattelu ennen muiden hyvinvointia on käsitettävissä ehkä enemmän negatiivisena kuin neutraalina tai myönteisenä ominaisuutena. Toisaalta piirre ei ole suoranaisesti kielteinenkään, sillä Louhi kuitenkin huolehtii omasta kansastaan eikä vain itsestään. On ymmärrettävää, että lähes puolet koki Louhen enemmän pahana ja ilkeänä (kuva 15). Louhen piirteitä ja toimintatapoja on vaikea kokea erityisen positiivisina, kun hänen ajatusmaailmassaan ja tavassaan toimia tulee esille useampaan

otteeseen itsekkyyks ja hänen perheensä ja kansansa hyvinvoinnin tärkeys muiden hyvinvoinnin ylitse.

Toisin kuin kysymyksessä, jossa selvitin Louhen hahmon käsittämistä negatiivisena tai positiivisena, en yllättynyt, kuinka moni pitää Louhen käytöstä neutraalina. Louhi on kansalleen hyvä johtaja, hän huolehtii perheestään ja haluaa varmistaa Pohjolan rikkaudet ja vaurauden. Vaikka ystävällisempää olisi huolehtia kaikkien yhteisestä hyvin voinnista, on toisaalta Louhen halu huolehtia lähimmäisistään ymmärrettävää. On kuitenkin huomattavasti myönteisempää se, että Louhi huolehtii myös kansastaan kuin se, että tämä huolehtisi vain itsestään.

5. Onko Louhi...

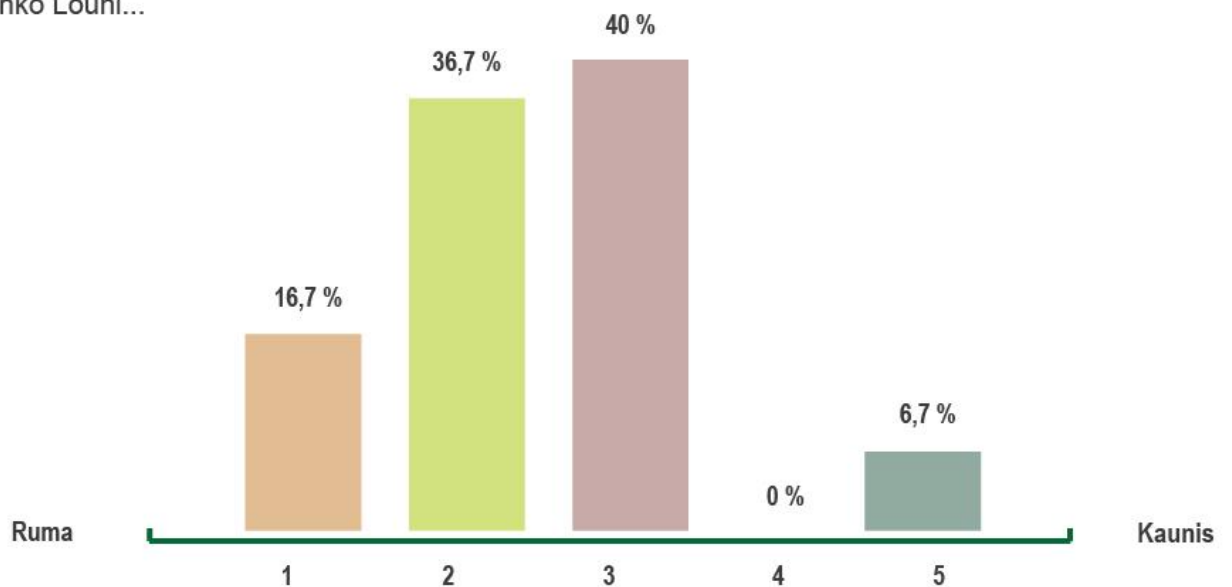
KUVA 15. Vastaajien kokemus Louhesta.

40 % vastanneista piti Louhen ulkoista olemusta neutraalina ja 36,7 % enemmän rumana kuin neutraalina (kuva 16). Vastaukset ovat ymmärrettäviä, kun tutkii Louhesta tehtyä taidetta ja kuvituksia.

Taiteessa Louhi on kuvattu vanhana ja jokseenkin epämiellyttävän näköisenä eikä hahmo vastaa perinteistä kauneuskäsitystä. Taidemaalari Akseli Gallen-Kallela on kuvannut Louhen maalauksessaan Sammon puolustus mulkosilmäisenä ja löysänahkaisena kotkan ja ihmisen sekoituksena, eikä ainakaan tässä maalauksessa voida Louhen ulkomuotoa mieltää kovin kauniiksi.

Erkki Tanttua on kuvannut kuvituksissaan Louhen vanhana rouvana, ei erityisen kauniina, muttei rumanakaan (kuvat 6 ja 7). Toisin kuin Tanttua ovat niin Karimo (kuva 9) kuin G. Vilksin (kuva 8) kuvanneet Louhen kuvituksissaan maskuliinisenä. Vilks on kuvituksessaan saanut Louhen kuitenkin olemaan ulkonäöltään neutraali, kun taas Karimon Louhi ei vastaa oikein minkään aikakauden naisihannetta.

5. Onko Louhi...

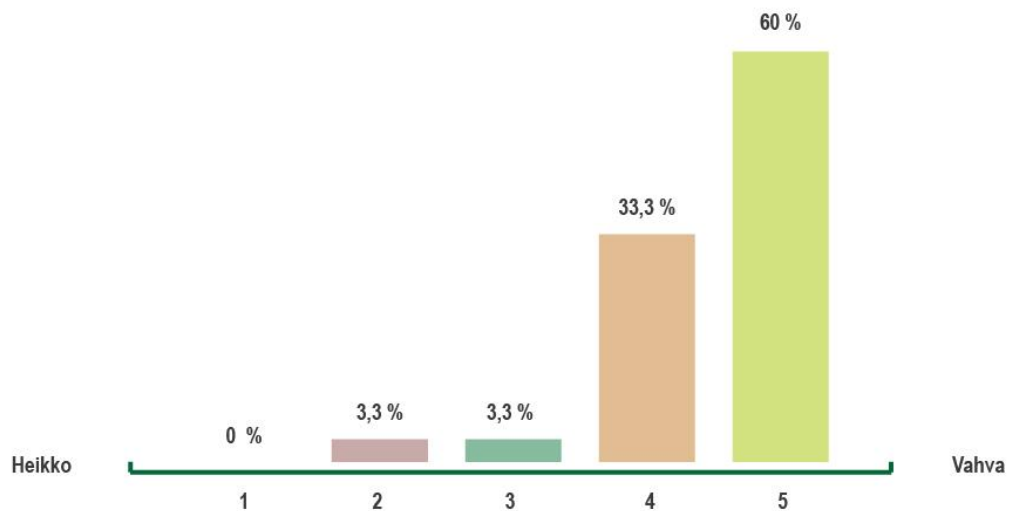

KUVA 16. Vastaajien näkemys Louhen ulkoisista ominaisuuksista.

Enemmistö koki Louhen olevan vahva eikä kukaan tulkinnut Louhen hahmoa heikoksi (kuva 17). Louhen hahmo voidaankin mielestäni tulkita nimenomaan voimallisena, niin tämän persoonan kuin taikavoimien vuoksi. Louhi on vaikuttava naishahmo, jonka kautta käy kulku Pohjolan aarrekammioihin ja tie tämän tyttärien puolisoiksi. Hänellä on voima taikoa karhuja ja tauteja maailmaan ja muuttaa muotoaan. (Tarkkinen 1911, 76). Vastaajien kokemus Louhesta vahvana hahmona onkin siis perusteltua ja näin ollen myös vastusten jakauma oli ennalta arvattavissa. Halusin kuitenkin selvittää, kokiko joku Louhen hahmon toisin.

Jatkokysymyksenä olisi ollut mielenkiintoista kysyä, miten vastaajat kokivat Louhen vahvuuden. Kokivatko he Louhen henkisesti, fyysisesti, persoonaltaan vai taikavoimiltaan vahvana hahmona vai onko Louhi vastaajien mukaan kaikkien mainittujen osiensa summa?

5. Onko Louhi...

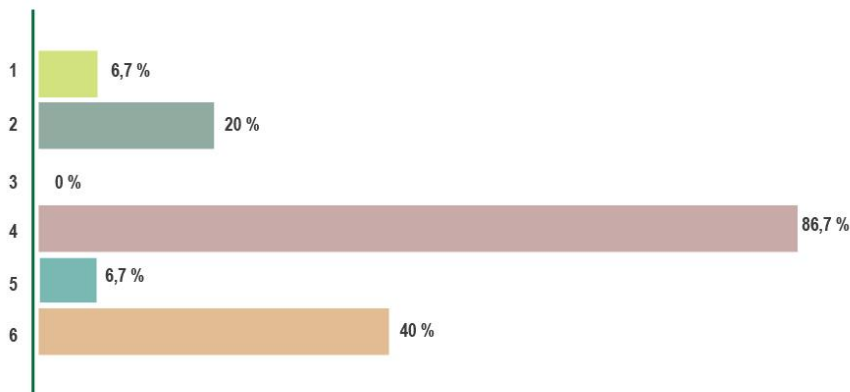

KUVA 17. Vastaajien näkemys Louhen vahvuudesta.

Viidennen kysymyksen viimeisessä osassa pyysin vastaajia valitsemaan kuvat, joissa Louhi esiintyy (kuva 18). Kysymyksessä olleet kuvat olivat Lemminkäisen äiti (Akseli Gallen-Kallela, 1897), Tuonelan emäntä (Emil Wikström, 18929, Aino-tarun triptyykistä osa (Akseli Gallen-Kallela, 1891), Sammon puolustus (Gallen-Kallela, 1896), Velisurmaaja (Gallen-Kallela, 1897) ja Erkki Tantun kuvitus Louhesta. Valitsin teokset, joissa suurimmassa osassa on kuvattuna Louhen kuvaukseen sopivia naishahmoja (ks. Liitteet 50-52). Kuvien joukossa on myös sellaisia, jotka selvästi eivät vastaa Louhen sanallista kuvausta, kuten teos nuoresta ja kauniista Ainosta. Teosten joukossa on yleisesti hyvin tunnettuja teoksia ja hieman tuntemattomampia kuvauksia Louhesta.

6. Missä kuvassa/kuvissa esiintyy Louhi?

KUVA 18. Vastaajien tunnistamat teokset, joissa Louhi esiintyy.

20 % vastasi Louhen olevan Wikströmin veistoksessa Tuonelan emäntä ja on ymmärrettävää miksi. Tuonelan emännän piirteet muistuttavat kovasti Kalevalan luomaa mielikuvaa vanhasta Louhesta. Kuvaus on niin sopiva Louheen, että Gallen-Kallela on saanut inspiraationsa Louhen ulkomuotoon veistoksesta. Veistos ei kuitenkaan esitä Louhea, vaan Tuonelan mailla asuvaa Tuonelan emäntää.

Tutkimukseen osallistuneet vastaajat tunnistivat Louhen tästä tehdyistä teoksista hyvin (kuva 20). Vastaajista 6,7 % oli sitä mieltä, että Louhi on maalauksissa Lemminkäisen äiti ja Velisurmaaja. Louhi ei kuitenkaan esiinny kummassakaan maalauksessa. Velisurmaaja maalaus pohjautuu Suomen Kansan Vanhat Runot -teoksesta löytyvään taruun maailmanlopusta ja Lemminkäisen äiti -maalauksessa on kuollut Lemminkäinen ja tämän äiti Tuonelan joella. Oletin kyselyä tehdessäni, että Lemminkäisen äiti olisi kuitenkin niin tunnettu teos, että vastaajat eivät sotkisi hahmoa

Louheen. Vai olettivatko vastaajat kenties Lemminkäisen äidin Louheksi, koska tämä vastaa kuvaukseen vanhasta naisesta?

Oletin, että kaikki vastanneista 86,7 %:n sijaan olisivat tunnistaneet Louhen maalauksessa Sammon puolustus, sillä se on yksi tunnetuimmista Louhen kuvauksista. Vastaavasti jopa 40 % tunnisti Louhen Erkki Tantun kuvituksesta. Suuri tunnistusprosentti tämän kyseisen kuvituksen kohdalla oli mielestäni yllättävää, sillä se ei ole lainkaan niin kuuluisa kuin Sammon puolustus.

6 POHDINTA

Tutkielmani tavoitteena oli selvittää, millaisena hahmona Louhi tulkitaan kirjallisuudessa ja taiteessa ja kohtaavatko nämä erilaiset kuvaustavat. Etsin vastausta useista Kalevalaa ja sen nais-hahmoja sekä eepoksen taidetta käsittelevistä kirjoista. Kirjallisuuden lisäksi käytin tutkimuskysymyksiäni vastaamiseen tekemääni kvantitatiivista kyselytutkimusta, jonka avulla pyrin selvittämään, millaisena suomalaiset ihmisryhmänä kokevat Louhen hahmon. Tutkimukseen vastasi 30 henkilöä ja tutkimus jäikin suppeaksi näin vähäisen vastaajamäärän vuoksi. Olisi mielenkiintoista avata tutkimus uudestaan, pyrkimyksenä saada siihen enemmän vastaajia ja tarkempia vastauksia paremmin muotoiltujen kysymysten avulla.

Tutkielmassani läpikäymieni artikkelien kirjoittajilla oli monia eri käsityksiä Kalevalan naispaholaisesta. Yhteenvetona voidaan sanoa, että hahmosta on monia eri käsityksiä. Hahmoa voisi pitää jopa ristiriitaisena. Tämän aiheuttanee osittain Sawinin mainitsema koostaminen, jonka uhriksi Pohjolan noitanainen joutui. Tulkintojen ristiriitaisuutta selittää osittain myös tulkintoja tehneiden henkilöiden sukupuoli, tausta sekä aikakausi, milloin he ovat artikkelinsa kirjoittaneet. Turvallista on kuitenkin sanoa, että aikansa naiskuvaan nähden Louhi oli todellakin poikkeuksellinen nainen. Hän ei ollut hiljainen miestään palveleva varovainen emäntä. Hän oli vahva, itsenäinen, määrätietoinen ja oman tilansa vaativa henkilö. Hänen koettiin myös olevan itsekäs, hirviömäinen ja epäreilu. Ja tavallaan kaikkea tuota Louhi on, mutta minusta — ja monesta lähdemateriaalin kirjoittajasta — hän on paljon muutakin. Hän on rohkea, viisas, laskelmoiva ja kunnioitettava.

Tämä hurja ja hirvittävä nainen voidaan myös tulkita niin ahneena ja julmana kuin hyvänä ja huolehtivana äitinä. Ne piirteet, joita pidetään tyypillisesti huonon äidin ominaisuuksina, kuten hänen hurjilta tuntuvat haasteena, joita hän tyttäriensä kosijaehdokkaille asetti, tukevat myös osittain käsitystä hyvästä vanhemmasta. Hänen tehtävä on suojella lapsiaan ja varmistaa heidän tulevaisuutensa. Louhen myötäjäisinä vaatima kirjokantinen sampo on tulkittu palkkavaatimuksena Louhen hyvästä emännöinnistä ja hintana kauniista tyttärestään. Voidaan siis päätellä hänen haluavan hyötyä jälkeläisensä naimakaupoista. Toisaalta myötäjäiset olivat ennen tärkeä osa naimakauppoja, sillä sulhasehdokkaan lupaukset ja rakkauden vakuuttelu eivät olleet riittäviä takuita avioliiton kestävyydestä. Myötäjäisiä voidaankin pitää eräänlaisena panttina, jos sulhanen sattuikin jättämään morsiamen tai kuolemaan. Myötäjäisten ansiosta ei morsian ollut täysin riippuvainen sulhasestaan.

Louhi siis toisaalta vaati vain takuun tyttärensä varakkaasta liitosta. Voidaan toki pitää itsekkäänä piirteenä sitä, että Louhi halusi sammon omien toiveidensa ja halujensa saavuttamiseksi.

Joidenkin tutkielmani lähteiden tulkinnasta huolimatta en koe, että Louhen pääpiirre olisi julmuus. Hän on vaarallinen ja periksiantamaton, mutta hänen tekojensa tavoite ei ole aiheuttaa perustelematonta haittaa. Hänen julmuuttaan on perusteltu muun sillä, ettei hän itke miehensä tai tyttäriensä menetystä, mutta ilmaisee surunsa selkeästi ja raivostuu silmittömästi menetettyään sammon. Oman tulkintani mukaan tämä on julmuuden sijaan osoitus Louhen periksiantamattomuudesta. Sinnikkäästi ja murtumatta epäonnen iskuista hän ponnistelee päämääräänsä kohti ja luovuttaa vasta kun kaikki on menetetty, vasta kun viimeinenkin tärkeä asia on joutunut naisen ulottumattomiin. Hän vuodattaa kyyneleensä vasta, kun hän on joutunut luopumaan kaikista hänelle rakkaimista asioista: miehestään, lapsistaan ja rikkauksia tuottaneesta aarteestaan. Sammon menetys oli viimeinen pisara Louhen ylitsepursuavassa vastoinkäymisten maljassa ja hänen elämellinen aggressiivisuutensakin selittyi tällä viimeisen arvokkaan asian menetyksellä.

Louhen vihaa sammon ryöstöstäkin on pidetty perustelemattomana ja Väinämöisen sekä muiden sankareiden tekoa sammon ottamiseksi oikeutettuna. Mielestäni Louhen hirviömäisenä leimahtava suuttumus on ennen kaikkea perusteltu, sampoahan oli hänen. Louhen olisi toki kuulunut jakaa sammon tuottamat rikkaudet, mutta tämän halu pitää rikkaudet Pohjolassa ei mielestäni oikeuta kuitenkaan omaisuusrikokseen, jonka uhriksi hän joutui.

Louhi on vahva ja poikkeuksellinen hahmo. Kumpaakaan väitettä ei voida kiistää, sillä kun tutkii naishahmon tekoja ja olemusta, on nämä piirteet selvästi havaittavissa. Kalevalan aikaiseen naiskuvaan ei kuulunut vahvat ja johtavat naiset, vaan naisen tehtävä oli olla perheestä huolehtiva hyvä ja tunnollinen perhettään palveleva emäntä. Vaikka Louhea ei voida kutsua huonoksi emännäksi, ei hän myöskään istu tähän aikansa ihannoituun nöyrän vaimoihmisen muottiin. Louhi hallitsee asuinsijojaan ja perhettään, hänen mahtiaan ja käskyään tottelevat kaikki Pohjolassa. Louhi jopa haastaa Väinämöisen, Kalevalan sankareista suurimman pelotta tultuaan ryöstetyksi.

Kalevalassa Louhen ulkoista olemusta kuvaillaan epämiellyttäväksi, hän on harvahampainen ja koukkuleukainen akka. Suoranaisesti häntä ei Kalevalassa sanota vanhaksi, eikä hänen ikäänsä korosteta. Tämä saattaakin johtua Vakimon toteamasta haluttomuudesta luoda Louhesta sympaattinen hahmo tai sitten Louhi ei vain ole keski-ikäistä naista vanhempi. Louhen tytärtä kuvaillaan Kalevalassa kauniiksi ja hänen ulkomuotoaan kehuaan monesti, mutta kun Pohjolan tytär astuu

Ilmarisen kanssa avioon, hänestä tulee eukko eikä hänen kauneuttaan enää kuvailla. Onko siis sittenkin niin, että vaimokansa menettää ulkoisen vetovoimansa ja hänestä tulee vain tuvassa häärivä eukko.

Tutkimusaineistonani käyttämien teosten pohjalta voidaan todeta, että Pohjolan matriarkka Louhi kuvataan taiteessa pääosin vanhana, ikääntyneenä naisena. Louhea ei myöskään kuvata kauniina vaan joko tavallisen vanhan naisen näköisenä emäntänä, maskuliinisena tai jopa rumana sekä hirviömäisenä olentona.

Aarno Karimo on kuvannut Louhen Kuva-Kalevalassa harmistuneen ja todella maskuliinisen näköisenä, keski-ikä ylittäneenä henkilönä. Louhi on väsyneen ja jopa inhottavan näköinen. Tapa, jolla Louhi ja Väinämöinen on teoksessa sommiteltu, korostaa Väinämöisen onnetonta ja huonoa, ehkä jopa heikompa asemaa Louhen hallitsemalla maalla.

G. Vilksin kuvituksessakin Louhen piirteitä voidaan pitää maskuliinisena ja kuvan sommitelussa korostetaan Louhen ylivaltaa Pohjolan väkeä kohtaan (kuva 9). Teoksessa korostuu Louhen ja kansan koon välisen kontrastin myötä Louhen asema kyseenalaistamattomana johtajana.

Erkki Tantt (kuvat 6 ja 7) on kuvannut Louhen vanhana tavanomaisen näköisenä naisena. Louhen ulkomuoto ei herätä erityisiä tunteita puoleen eikä toiseen: kuvituksissa on vanha nainen, joka ei ole erityisen ruma tai kaunis. Tantt on useiden muiden taiteilijoiden tapaan kuitenkin päätenyt korostamaan Louhen ikää. Teos on todella tyylielty ja siitä on vaikea sanoa, esittääkö teos vanhaa, keski-ikäistä vai nuorta naista.

Mielestäni osuvin teos, jossa Louhi esiintyy, on yksi tunnetuimmista Kalevala-aiheisista teoksista, Gallen-Kallelan vuonna 1896 maalaama Sammon puolustus. Siinä Louhi on kuvattuna tuona hirviöhahmoisena olentona, joka kantaa sotajoukkonsa taisteluun sammosta. Teoksessa mielestäni korostuu Louhen rooli hallitsijana ja hänen tapansa johtaa satureitaan. Hän taistelee miestensä rinnalla eikä piilotele kenenkään takana. Maalauksen todella dramaattinen sommitelma saa taistelun sammosta näyttämään jopa siltä, kuin Louhi yrittäisi suojella selässään piilottelevia sotilaitaan Kalevalan miesten aseilta. Näin hänestä luodaan teoksessa huolehtivainen kuva. Louhi ei ole se, joka piilotelee vaan se, joka suojelee ja toimii. Hän on kauhea, mutta kauheaksi hänet on kotkanhahmossaan miellettykin. Louhen epäinhimillisyyttä on korostettu oudon hahmon lisäksi pullottavilla silmillä ja luonnottoman värisellä iholla. Louhen kauheudessa on kuitenkin jotain kaunista, kuin

muistutuksena siitä, että hän ei ole ainoastaan hirviö. Hänen hiuksensa ovat kammatut ja letitetyt, hänen kauheutensa jopa vetää puoleensa. Louhen viha on niin suuri, että se on hirviömäinen. Louhi ei enää kyennyt hallitsemaan vihaansa. Oletankin, että Louhen muodonmuutos ei johtunut ainoastaan sammon ryöstöstä, vaan suuttumus oli kaiken hänen kokemansa vääryyden tuotos.

Maalauksessa on Pohjolan joukoista tehty yhtenäinen massa. Ehkä tällä keinoin on Pohjolan hahmojen yksilöllisyyttä pyritty vähentämään. Hahmojen koolla ja vaatetuksella on pyritty ryhmäyttämään sotilaat. Ryhmäyttämistä taiteessa saatetaan käyttää tehokeinona riisua hahmoilta inhimillisyyttä ja näin voidaan korostaa Pohjolan joukkojen toiseutta. Se myös tehostaa hahmojen sivuroolia kuvassa. Toisaalta Pohjolan ja Kalevan maiden miesten samankaltaiset vaatekukset voidaan kokea myös tehokeinona korostaa heidän yhteishenkeä.

Vaikkakin taiteen tulkitseminen ja analysoiminen ovat sidonnaisia kulttuuriin, aikakauteen ja tulkit-sijan omaan persoonaan ja taustaan, on mielestäni turvallista väittää, että Louhen sanallinen ja kuvallinen tulkinta suurimmalta osin kohtaavat. Mielenkiintoista on taiteilijoiden kokemus Louhen iästä, sillä sitä ei Kalevalassa korosteta eikä sitä suoranaisesti koskaan kerrota. Suurin osa taiteentekijöistä kokee Louhen keski-ikä yllättäneenä Pohjan akkana, eikä hänelle ole suotu naisel-lista kauneutta juuri nimeksikään. Kalevalassa kuvattu Pohjan akka harvahammas, Louhi Pohjo-lan emäntä tuodaan taiteessa esille tätä kuvaelmaa kunnioittaen.

Mielestäni Louhen kauheudessa on jotain omituisella tavalla kaunista. Louhen muodonmuutos ku-vastaa noituuden ja eläimellisyyden lisäksi sitä hirvittävää vihaa, mitä tämä loukattu nainen tuntee. Koen saaneeni tutkimuskysymykseeni vastauksen ja se vastaus on kyllä, kuvaustavat kohtaavat. Louhi on vanha, vahva, itsepintainen ja itsekäs. Hän on pelottava ja vakavasti otettava vastus, joka ei kumarra eikä pyydä anteeksi. Hän on Pohjolan hirveän kaunis emäntä.

Tutkielmani teon suurimmaksi haasteeksi muodostui aiheeseeni sopivan kuva-aineiston hankkimi-nen, sillä Louhesta on suppeasti kuvamateriaalia muihin Kalevalan hahmoihin verrattuna. Mahdol-lisuutena olisi ollut sisällyttää kuvamateriaaliin Mauri Kunnaksen kuvitukset Koirien Kalevalassa, mutta teokset eivät sopineet mielestäni tutkielmani rajaukseen.

Tekemäni kyselytutkimuksen otos jäi pienemmäksi kuin olin suunnitellut. Suuremman vastausmää-rän saamiseksi minun olisi täytynyt levittää kyselyäni laajemmalle yleisölle sekä varata enemmän aikaa vastausten antamiselle. Jotta olisin saanut tarkempia vastauksia, olisi kysymyksissäni tullut

olla myös en osaa sanoa -vaihtoehto vastaajille. Olisi ollut myös mielenkiintoista kuulla vastaajien kuvaus Louhesta heidän omin sanoin. Mikäli päädyn tutkimaan Louhen hahmoa lisää, aion kyselytutkimukseen lisätä kohdan, jossa vastaajat voivat vapaasti kertoa oman tulkintansa tästä Kalevalan hirviönaisesta.

Koska Louhen hahmoa on tutkittu ja tulkittu paljon, löytyi aiheesta runsaasti kirjallisuutta, jonka avulla saatoin lähteä etsimään vastausta tutkimuskysymykseeni. Haasteeksi osoittautuikin tutkimukseni kannalta aiheellisen tiedon löytäminen runsaasta lähdemateriaalista.

Kalevala ja Suomen mytologia kiinnostaa minua, minkä vuoksi aiheen tutkiminen oli itselleni mielekästä. Tutkielmani toimi myös eräänlaisena jatkumona opinnäytetyöni käytännön osuudelle, jossa kuvasin Suomen mytologiassa esiintyviä kantaäitejä, joiden joukkoon Louhi kuuluu.

Louhen hahmo on monipuolinen aihe, joka taipuu monen tutkielman tekijän ja tutkijan tarpeisiin. Mielestäni oma tutkimukseni antaa suhteellisen kattavan kokonaiskuvan Louhen hahmosta ja sitä voi hyödyntää pohjana hahmon syvemmissä analysoimisessa.

LÄHTEET

Apo, Satu 1995. Naisen Väki – Tutkimuksia suomalaisten kansanomaisesta kulttuurista ja ajattelusta. Hämeenlinna: Hanki ja jää.

Folklore Suomi Finland 2016. Suomen kansalliseepos Kalevala. Folklore Suomi Finland. viitattu: 27.04.2019,
<http://folkloresuomifinland.fi/yleista/suomen-kansalliseepos-kalevala/>

Kalevalaseura 2019. Kalevalasta. Kalevalaseura. viitattu: 20.04. & 4.07.2019,
<https://kalevalaseura.fi/kalevalasta/>

Lönnrot, Elias 1985. Kalevala, kolmas painos. Keuruu: Otava. Alkuperäisjulkaisu 1835.

Opetushallitus 2019. Suomen kieli ja kirjallisuus – oppimäärän käsitteitä. Opetushallitus. viitattu: 15.08.2019,
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/suomen-kieli-ja-kirjallisuus-oppimaaran-kasitteita-0>

Piola, Tiina 2017. Kalevalan naiset ja tiedon yöpuoli. Väitöskirja. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Viitattu: 04.07. & 15.08.2019,
https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/53824/978-951-39-7021-5_vaitos20052017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sawin, Patricia 1990. Kalevalaiset naishahmot Lönnrotin hengentuotteina. Teoksessa Nenola; Aili, Timonen, Senni (toim.) Louhen sanat Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki: SKS

Tanttu, Erkki. Sammon tarina. Teoksessa Tanttu, Markku 2004. Erkki Tantun Kalevala-kuvat. Hämeenlinna: SKS

Tarkkinen, V. 1911. Aino ja muut Kalevalan naiset. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiö.

Vakimo, Sinikka 1999. Louhi — sopimaton nainen? Teoksessa Piela, Ulla; Knuutila, Seppo; Kupiainen, Tarja. Kalevalan hyvät ja hävyttömät (toim.) Suomalaisen kirjallisuuden seura. Rauma: SKS.

TUTKIMUSAINEISTO

Gallen-Kallela, Akseli. 1894 Sammon puolustus, puureliefi. Teoksessa Ojanperä, Riitta 2009. Kalevala kuvissa (toim.) Helsinki: Ateneumin taidemuseo / Valtion taidemuseo

Gallen-Kallela, Akseli. 1895 Sammon puolustus, puupiirros. Teoksessa Ojanperä, Riitta 2009. (toim.) Helsinki: Ateneumin taidemuseo / Valtion taidemuseo

Gallen-Kallela, Akseli. 1895 Sammon puolustus, temperaluonnos. Teoksessa Ojanperä, Riitta 2009. Kalevala kuvissa (toim.) Helsinki: Ateneumin taidemuseo / Valtion taidemuseo

Gallen-Kallela, Akseli. 1896 Sammon puolustus, temperamaalaus. Teoksessa Ojanperä, Riitta 2009. Kalevala kuvissa (toim.) Helsinki: Ateneumin taidemuseo / Valtion taidemuseo

Gallen-Kallela, Akseli. 1899 Sammon puolustus, guassimaalaus. Teoksessa Ojanperä, Riitta 2009. Kalevala kuvissa (toim.) Helsinki: Ateneumin taidemuseo / Valtion taidemuseo

Karimo, Aarno 1953. Louhi. Teoksessa Apo, Satu. Naisen väki.

Tanttu, Erkki 1950. Sammon tarina. Teoksessa Tanttu, Markku 2004. Erkki Tantun Kalevala-kuvat. Hämeenlinna: SKS

Vilks, G. 1964. Kuvituskuva latviankieliseen Kalevalaan. Sawin, Patricia 1990. Kalevalaiset nais-hahmot Lönnrotin hengentuotteina. Teoksessa Nenola; Aili, Timonen; Senni. Teoksessa Nenola; Aili, Timonen, Senni. Louhen sanat (toim.) Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki: SKS

LIITTEET

TUTKIMUSKYSYMYKSET

LIITE1

Kuka on Louhi?

Millaisena hahmona Louhi koetaan

1. Tiedätkö kuka on Louhi?

- Tiedän kuka Louhi on, hänen roolinsa ja missä hän esiintyy
- Tiedän kuka Louhi on ja missä hän esiintyy, mutten hänen rooliaan
- Olen kuullut nimen
- En ole kuullutkaan

2. Mikä on Louhen asema Kalevalassa?

- Johtaja ja hallitsija
- Hyvä ja nöyrä emäntä
- Noita
- Tavallinen vanha nainen
- Muu...

3. Onko Louhi... *

- Lapseton
- Hyvä äiti
- Huono äiti

4. Onko Louhella mielestäsi Kalevalan tarinassa.. *

- iso ja merkityksellinen
- pieni ja merkityksellinen
- iso ja merkityksetön
- pieni ja merkityksetön rooli?

5. Onko Louhi...

*

	1	2	3	4	5	
Negatiivinen	☐	☐	☐	☐	☐	Positiivinen

Kysymys

*

	1	2	3	4	5	
Paha ja ilkeä	☐	☐	☐	☐	☐	Hyvä ja ystävällinen

Kysymys

*

	1	2	3	4	5	
Ruma	☐	☐	☐	☐	☐	Kaunis

Kysymys

*

	1	2	3	4	5	
Heikko	☐	☐	☐	☐	☐	Vahva

6. Missä kuvassa/kuvissa esiintyy Louhi?

1

2

3

4

5

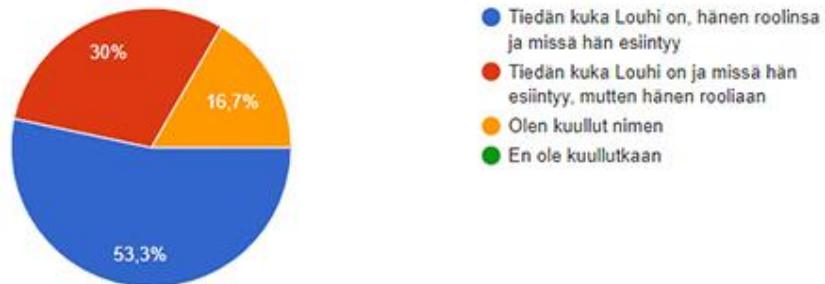

6

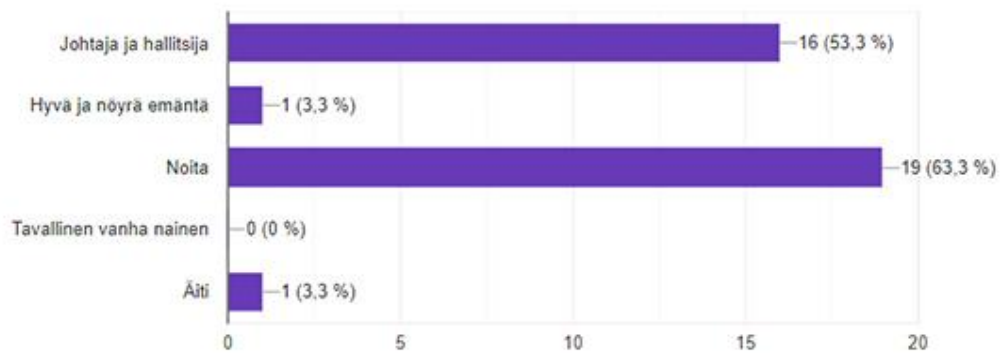
1. Tiedätkö kuka on Louhi?

30 vastausta

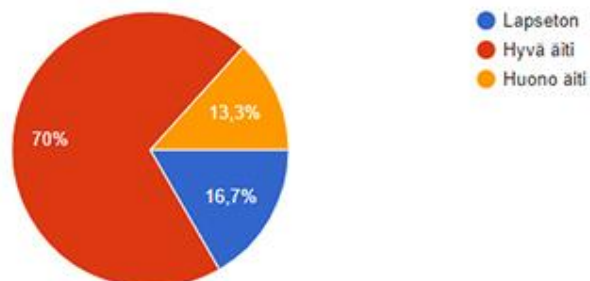
2. Mikä on Louhen asema Kalevalassa?

30 vastausta

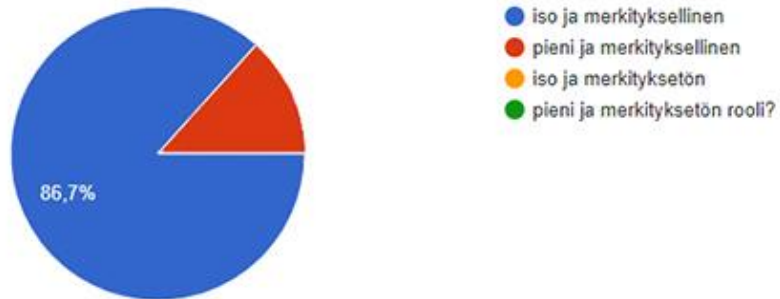
3. Onko Louhi...

30 vastausta

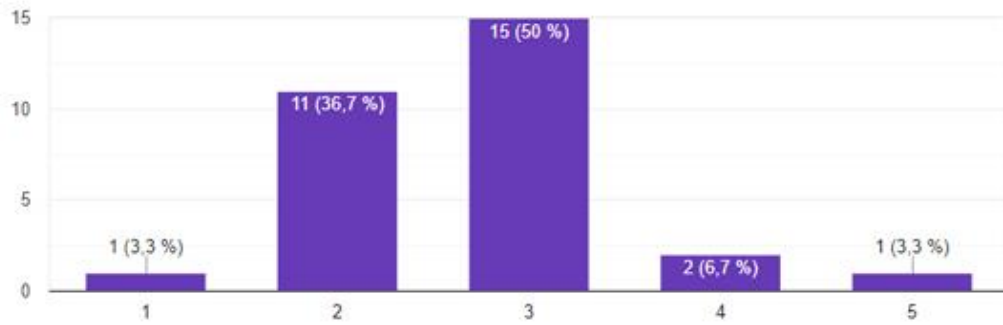
4. Onko Louhella mielestäsi Kalevalan tarinassa..

30 vastausta

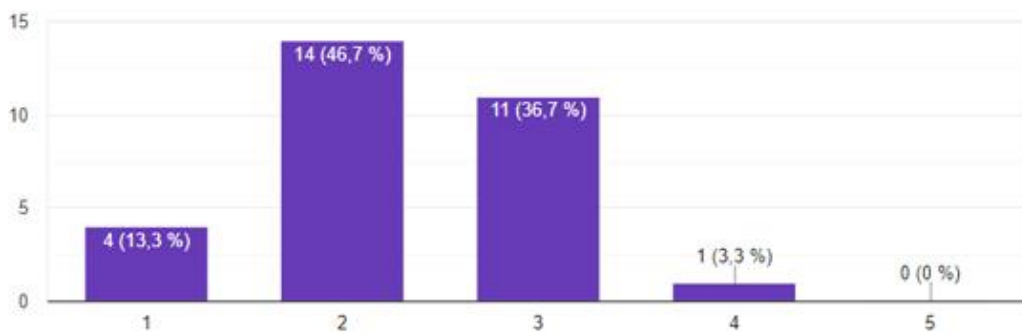

5. Onko Louhi...

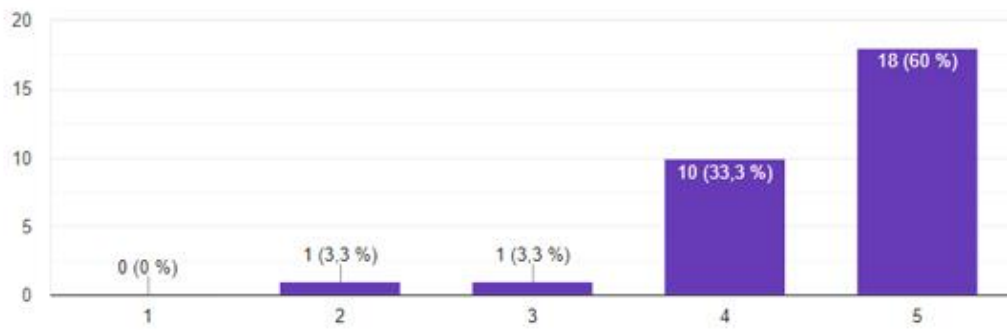
30 vastausta

30 vastausta

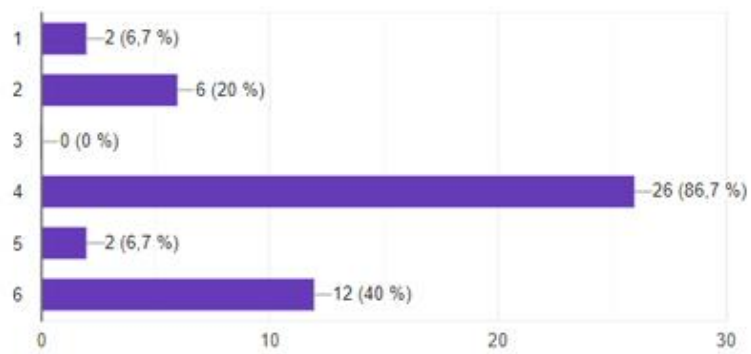

30 vastausta

6. Missä kuvassa/kuvissa esiintyy Louhi?

30 vastausta

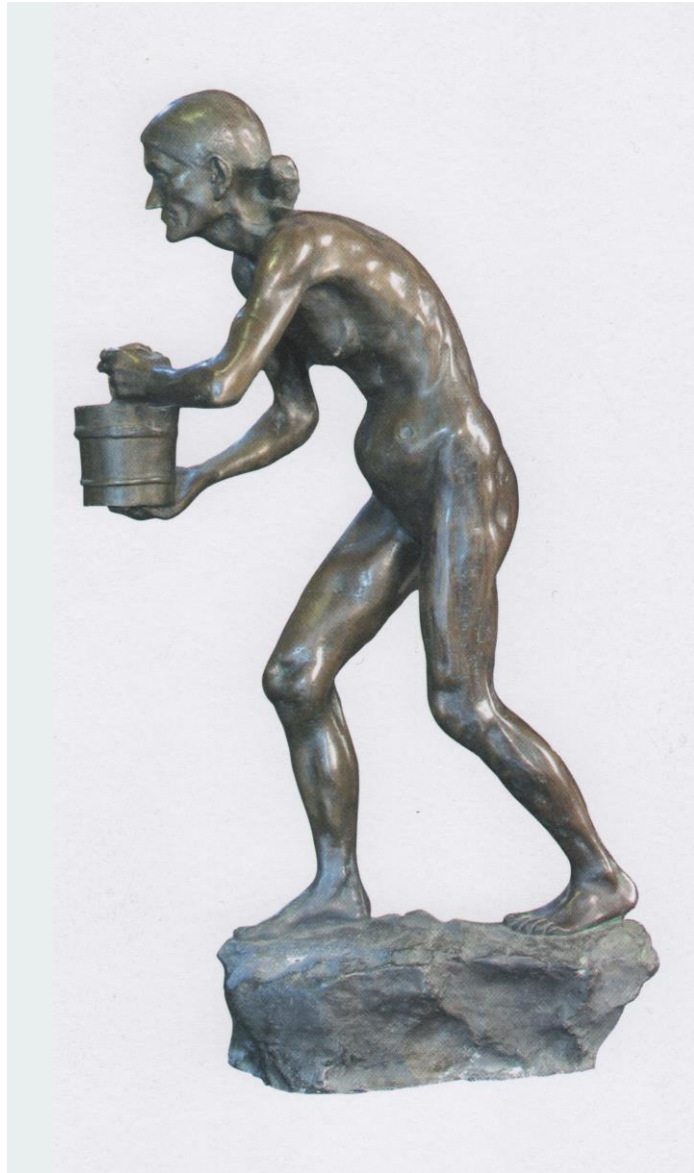
Velisurmaaja, Gallen Kallela, Akseli 1897.

Lemminkäisen äiti, Gallen-Kallela, Akseli 1897.

Osa Aino -tarun triptyykistä, Gallen-Kallela, Akseli 1891.

Tuonelan emäntä, Wikström, Emil 1892.